

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1890. Andra Kammaren. N:o 31.

Fredagen den 25 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes ett till kammaren inkommet sjukbetyg, så lydande:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare, herr *Erik Forsselius*, är af sjukdom förhindrad att tills vidare bevista Riksdagens förhandlingar, intygar

Stockholm den 24 april 1890.

Astley Levin.

Legit. läkare.

§ 2.

Sedan Riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt de i statsutskottets memorial n:is 45, 46, 53 och 60, bevillningsutskottets memorial n:o 6 samt bankoutskottets memorial n:o 10 föreslagna voteringspropositioner rörande åtskilliga frågor, deri kamrarne fattat stridiga beslut, samt denna dag blifvit bestämd för omröstning, så långt medhinnas kunde, öfver de olika besluten; så anställes nu sådana omröstningar enligt nedanintagna voteringspropositioner i följande ordning, nemligen:

*Gemensamma
omröstningar.*

1:sta omröstningen;

(enligt statsutskottets memorial n:o 45, punkt. 1).

Den, som vill, att, i enlighet med den af friherre Leijonhufvud i ämnet väckta motionen, Kongl. Maj:ts förevarande framställning på det sätt bifalles, att, för beredande af i statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden den 11 januari 1890 föreslagen afläning åt sex fördelningsintendenter samt sex hos dem anställda skrifbiträden, Riksdagen beviljar 34,140 kronor att utgå med hälften, eller 17,070 kronor,

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

af anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägarecorps' vapen-
öfningar samt med andra hälften, eller 17,070 kronor, af anslaget till
beväringssmanskapets vapenöfningar, hvilka tvenne anslag i följd häraf
med motsvarande belopp förhöjas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har så väl Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning
som den af friherre Leijonhufvud i ämnet väckta motionen af Riks-
dagen afslagits.

Sedan voteringssedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd
och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått,
att voteringssedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jem-
väl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräkn-
ning, och utföll omröstningen med 41 Ja och 172 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, en-
ligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kam-
maren samtidigt anställd, hade utfallit med 93 Ja och 45 Nej,
hvidan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller..... 41 Ja och 172 Nej.

sammanräkningen visar..... 134 Ja och 217 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt
i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

2:dra omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 45, punkt. 2).

Den, som vill, att Riksdagen, med godkännande af de i stats-
rådsprotokollet den 11 januari 1890 angifna grunder för organisation
af en trängbataljon å Karlsborg jemte hvad som föreslagits beträffande
personalens aflöning, till genomförande af den del utaf bataljonens
organisation, som kommer att ega rum under år 1891, anvisar 100,000
kronor;

att de besparingar, som under uppsättningsstiden kunna å de för
den nya trängbataljonen afsedda medel beredas, må af Kongl. Maj:t
disponeras för bestridande af uppsättningskostnader och öfriga med
organisationens genomförande förenade utgifter; samt

att under anslaget till trängen såsom reservationsanslag uppföres
nyssnämnda belopp, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke af Riksdagen bifallits.

Sedan voteringsseglarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseglarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu seglarnes öppnande och uppräknings, och utföll omröstningen med 91 Ja och 124 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anstald, hade utfallit med 125 Ja och 15 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller 91 Ja och 124 Nej,
sammanräkningen visar 216 Ja och 139 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

3:dje omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 45, punkt. 3).

Den, som vill, att Riksdagen, med godkännande af de i statsrådsprotokollet den 11 januari 1890 angifna grunder för organisationen af en stamtrupp vid Hallands bataljon jemte hvad som föreslagits beträffande personalens aflöning, för år 1891 beviljar till stamtruppens uppsättning äfvensom densammas underhåll m. m. vid volontärskolan ett anslag af 40,000 kronor;

att detta anslagsbelopp jemte de redan å bataljonens stat till volontärers aflöning uppförda 5,292 kronor 50 öre, sistnämnda belopp, i den mån det för ändamålet blifver disponibelt, under benämning "aflöning till stamtrupp vid Hallands bataljon, reservationsanslag", uppföres under fjerde hufvudtiteln näst efter anslaget till Hallands beväring; samt

att de besparingar, som under uppsättningstiden kunna å anslaget uppkomma, må af Kongl. Maj:t disponeras för bestridande af uppsättningskostnader och öfriga med organisationens genomförande förenade utgifter, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke vunnit Riksdagens bifall.

Sedan voteringsseklarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseklarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu seklarnes öppnande och uppräkn-
ning, och utföll omröstningen med 60 Ja och 152 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kam-
maren samtidigt anstald, hade utfallit med 98 Ja och 40 Nej,
hvidan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller 60 Ja och 152 Nej,
sammansräkningen visar 158 Ja och 192 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

4:de omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 45, punkt 4).

Den, som vill, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts förslag, för beredande dels af ökad tillgång till bestridande af de från arméförvaltningens artilleridepartement utgående kostnader för projektiler, patroner och krut m. m., dels ock af erforderlig förhöjning i de i och för underhållet af beväringsskarnskapets beklädnads-, rems- och utrednings- samt trosspersedlar anvisade medel, höjer artilleri- och intendentsdepartementens andelar i anslaget till försvarsverket till lands i allmänhet med 100,000 kronor för det förra och 30,000 kronor för det senare, så att anslaget, nu kronor 2,338,600, med förhöjning af 130,000 kronor från och med år 1891 utgår med 2,468,600 kronor, äfvensom vid ökning af artilleridepartementets andel utaf anslaget med ett det nuvarande anslaget till salpeteruppköp motsvarande belopp, medgifver, att af sagda andel må dels under år 1891 för gäldande af köpeskillingen för Åkers krutbruk utgå 21,340 kronor, dels ock för framtiden bestridas kostnaderna för inköp af erforderlig salpeter; röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har *dels* Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning på det sätt bifallits, att, för beredande af ökad tillgång till bestridande af de från arméförvaltningens artilleridepartement utgående kostnader för projektiler, patroner och krut m. m., anslaget till försvarsverket till lands i allmänhet eller arméförvaltningens departe-

ment höjes med 36,000 kronor; *dels* Kongl. Maj:ts framställning om öfverförande till "anslaget till försvarsverket till lands i allmänhet eller arméförvaltningens departement" af ett anslaget till salpeteruppköp motsvarande belopp icke af Riksdagen bifallits; *dels ock*, för beredande af erforderlig förhöjning i de i och för underhållet af beväringsskarnas beklädnads-, remtys- och utrednings- samt trosspersedlar anvisade medel, anslaget till försvarsverket till lands i allmänhet eller arméförvaltningens departement höjts med 30,000 kronor.

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

Sedan vöteringsseklarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att vöteringsseklarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu seklarnes öppnande och uppräkn-ning, och utföll omröstningen med 57 Ja och 154 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna vöteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kam-maren samtidigt anställd, hade utfallit med ... 107 Ja och 33 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller ... 57 Ja och 154 Nej,
sammanräkningen visar ... 164 Ja och 187 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

5:te omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 45, punkt 5).

Den, som vill, att Riksdagen för anskaffande af fästningsartilleri-materiel på extra stat för år 1891 beviljar 800,000 kronor och deraf anslår till Karlsborg 100,000 kronor, till Vaxholm—Oscar-Fredriksborg 500,000 kronor och till Oscars-Värnslinierna 200,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen till anskaffning af fästningsartilleri-materiel på extra stat för år 1891 anvisat ett belopp af 400,000 kronor.

Sedan vöteringsseklarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att vöteringsseklarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu seklarnes öppnande och uppräkn-ning, och utföll omröstningen med 81 Ja och 133 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna vöteringsproposition, som, en-

Gemensamma omröstningar. (Forts.) ligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 106 Ja och 33 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster eller 81 Ja och 133 Nej, sammanräkningen visar 187 Ja och 166 Nej; och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

6:te omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 45, punkt 6).

Den, som vill, att Riksdagen till byggnader å Karlsborg å extra stat beviljar 140,110 kronor och deraf för år 1891 anvisar 46,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke vunnit Riksdagens bifall.

Sedan voteringseddarnas blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringseddarnas för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnas öppnande och uppräknings, och utföll omröstningen med 58 Ja och 155 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 103 Ja och 36 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller 58 Ja och 155 Nej, sammanräkningen visar 162 Ja och 191 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

7:de omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 45, punkt 7).

Den, som vill, att Riksdagen, med bifall till utskottets hemställan, till uppförande af ett batteri för tre stycken snabbeldskanoner å Kungsholms fästning på extra stat för år 1891 anvisar ett belopp af 54,500 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar,

Nej;

Vinner Nej, har utskottets hemställan af Riksdagen afslagits.

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

Sedan voteringsseglarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseglarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräkn-
ning, och utföll omröstningen med 84 Ja och 131 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kam-
maren samtidigt anställd, hade utfallit med 121 Ja och 17 Nej,
hvidan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller	84 Ja och 131 Nej,
sammanräkningen visar	205 Ja och 148 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

8:de omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 45, punkt 8).

Den, som vill, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts fram-
ställning, till fortsättande af generalstabens topografiska arbeten på
extra stat för år 1891 anvisar ett belopp af 90,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen till fortsättande af generalstabens
topografiska arbeten på extra stat för år 1891 anvisat ett belopp af
75,000 kronor.

Sedan voteringsseglarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseglarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräkn-
ning, och utföll omröstningen med 63 Ja och 149 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll blifvit af Första Kammaren
samtidigt anställd, hade utfallit med 99 Ja och 40 Nej,
hvidan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller	63 Ja och 149 Nej,
sammanräkningen visar	162 Ja och 189 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

Fredagen den 25 April.

Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)

9:de omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 46).

Den, som vill, att Riksdagen till fortsättning af arbetena å stambanan till Vännäs och anskaffande af rörlig materiel till bansträckan Anundsjö—Vännäs samt till påbörjande af arbetena å banan norr om Vännäs för år 1891 beviljar ett anslag af 4,665,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen till fortsättning af arbetena å stambanan till Vännäs och till påbörjande af arbetena å banan norr om Vännäs för år 1891 anvisat ett anslag af 3,000,000 kronor.

Sedan voteringssedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringssedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknings, och utföll omröstningen med 89 Ja och 125 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 118 Ja och 21 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller.....	89 Ja och 125 Nej,
sammanräkningen visar.....	207 Ja och 146 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

10:de omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 53, punkt 1).

Den, som vill, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning, åt rättskemisten, professorn A. J. Wimmerstedt, beviljar ett ålderstillägg af 500 kronor årligen, att utgå från och med år 1891 af åttonde hufvudtitelns förslagsanslag: ålderstillägg, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke af Riksdagen bifallits.

Sedan voteringsedlarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 64 Ja och 147 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 93 Ja och 46 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller..... 64 Ja och 147 Nej,
sammanräkningen visar..... 157 Ja och 193 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

11:te omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 53, punkt. 2).

Den, som vill, att, på sätt statsutskottet i punkten 28:o af dess utlåtande n:o 9 hemställt, Riksdagen, med anledning af i ämnet väckta motioner, på extra stat för år 1891 beviljar ett anslag af 1,500 kronor, att af Kongl. Maj:t disponeras för fortsatt utgifvande genom kongl. riksarkivet af "Svenska Riksdagsakter", röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen afslagit så väl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Sedan voteringsedlarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 98 Ja och 108 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 117 Ja och 21 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller..... 98 Ja och 108 Nej,
sammanräkningen visar..... 215 Ja och 129 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

12:te omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 53, punkt 3).

Den, som vill, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning, till om- och nybyggnad af akademiens för de fria konsterna hus, på de i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 11 januari 1890 omförmälda vilkor, beviljar 385,000 kronor, deraf att utgå under år 1891 35,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl Maj:ts förevarande framställning icke af Riksdagen bifallits.

Sedan voteringssedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringssedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräkning, och utföll omröstningen med 68 Ja och 145 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 115 Ja och 24 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller 68 Ja och 145 Nej,
sammanräkningen visar 183 Ja och 169 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

13:de omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 53, punkt. 4).

Den, som vill, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning, till anställande af två kontraktsadjunkter inom Vesterbottens fjärde kontrakt, enligt de närmare bestämmelser, som af Kongl. Maj:t kan komma att meddelas, beviljar 12,000 kronor, samt deraf på extra stat för år 1891 anvisar 4,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen afslagit Kongl. Maj:ts förevarande framställning. *Gemensamma omröstningar.* (Forts.)

Sedan voteringssedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringssedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräkn- ning, och utföll omröstningen med 83 Ja och 130 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kam- maren samtidigt anställd, hade utfallit med 99 Ja och 36 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller 83 Ja och 130 Nej,
sammauräkningen visar 182 Ja och 166 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

14:de omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 53, punkt. 5).

Den, som vill, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts fram- ställning, anvisar på extra stat för år 1891 ett anslag af 20,000 kronor att användas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar, som anordna föreläsningskurser för arbetsklassen, dock under följande villkor:

att understödsbelopp, som utgifves till hvarje anstalt eller före- ning, icke får öfverstiga 3,000 kronor för år räknadt;

att kommuner eller enskilde tillskjuta minst lika mycket som staten;

att anstaltens angelägenheter vårdas af en styrelse, som antager föreståndare och lärare;

att föreläsningarna ordnas regelbundet, visst antal timmar i vec- kan under fem till åtta månader och i väl afpassade kurser;

att anstalten förfogar öfver kunniga och dugliga, för denna under- visning lämpliga lärarekrafter samt tillräcklig och passande under- visningsmateriel;

att alla politiska och religiösa strider eller förhandlingar vid före- läsningarna eller undervisningen blifva förbjudna; samt

att anstalten eller föreningen skall vara skyldig att underkasta sig de villkor och kontroller, som i öfrigt af Kongl. Maj:t pröfvas nö- diga och lämpliga, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

Vinner Nej, har Riksdagen anvisat på extra stat för år 1891 ett anslag af 17,000 kronor att användas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar, som anordna föreläsningkurser för arbetsklassen, dock under följande vilkor:

att understödsbelopp, som utgifves till hvarje anstalt eller förening, icke får öfverstiga 3,000 kronor för år räknadt;

att kommuner eller enskilde tillskjuta minst lika mycket som staten;

att anstaltens angelägenheter vårdas af en styrelse, som antager föreståndare och lärare;

att föreläsningarna ordnas regelbundet, visst antal timmar i veckan under fem till åtta månader och i väl afpassade kurser;

att anstalten förfogar öfver kunniga och dugliga, för denna undervisning lämpliga lärarekrafter samt tillräcklig och passande undervisningsmateriel;

att alla politiska och religiösa strider eller förhandlingar vid föreläsningarna eller undervisningen blifva förbjudna; samt

att anstalten eller föreningen skall vara skyldig att underkasta sig de vilkor och kontroller, som i öfrigt af Kongl. Maj:t pröfvas nödiga och lämpliga.

Sedan voteringssedlarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknning, och utföll omröstningen med 129 Ja och 83 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med..... 54 Ja och 84 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller 129 Ja och 83 Nej,
sammanräkningen visar 183 Ja och 167 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

I anseende till den långt framskridna tiden uppskötos de återstående omröstningarna till morgondagens sammanträde.

§ 3.

Till bordläggning anmälde:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 10, i anledning af väckt motion om ändring i §§ 68, 69, 70 och 71 riksdagsordningen; och

n:o 11, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i 50, 70, 72, 98 och 109 §§ regeringsformen samt 62, 65, 68, 71 och 73 §§ riksdagsordningen, äfvensom i anledning af väckt motion om ändringar i 71 och 72 §§ regeringsformen.

bankoutskottets utlåtande n:o 13, i anledning af väckta motioner om inrättande af ytterligare afdelningskontor af riksbanken; *Gemensamma omröstningar.*

lagutskottets utlåtanden:

(Forts.)

n:o 46, i anledning af väckta motioner angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

n:o 47, i anledning af kamrarnes återremiss af utskottets utlåtande (n:o 11), öfver justitieombudsmannens förslag om ändrade bestämmelser angående lösen för gravationsbevis; och

n:o 48, i anledning af ej mindre Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande tillägg till förordningen angående sparbanker den 1 oktober 1875, än äfven väckt motion med förslag till vissa bestämmelser angående sparbanker;

särskilda utskottets för behandling af förslag angående ändrade bestämmelser med afseende på de allmänna läroverken och pedagogierna utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition (n:o 17), äfvensom i anledning af inom Riksdagen väckta motioner i dithörande ämnen; samt

Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 32, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning angående möjligheten att bereda tillfälle för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk.

Dessa ärenden skulle å föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit tvenne gånger bordlagda.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,2 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.

Lördagen den 26 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades det i kammarens sammanträde den 19 dennes förda protokoll.

§ 2.

Gemensamma omröstningar. Fortsattes de i gårdagens sammanträde påbörjade omröstningar öfver de i statsutskottets memorial n:o 60, bevillningsutskottets memorial n:o 6 och bankoutskottets memorial n:o 10 föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringspropositioner; och utföllo dessa omröstningar rörande åtskilliga frågor, deri kamrarne fattat olika beslut, på följande sätt:

15:de omröstningen:

(enligt bevillningsutskottets memorial n:o 6).

Den, som, i likhet med Första Kammaren, bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i 1:a punkten af dess betänkande n:o 3,*) röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, med bifall till herr W. Farups i ämnet väckta motion, beslutit, att till gällande bevillningsförfordning § 8 mom. 2 skall fogas en punkt af följande innehåll: "inkomst genom skogsafverkning eller försäljning af skog å annans mark", samt att äfvenledes till samma förfordning § 12 skall fogas ett moment af följande lydelse: "innehafvare af rätt till afverkning af skog å annans mark; för inkomst deraf: der skogen är belägen."

*) I denna punkt hade bevillningsutskottet hemställt, att en motion af herr Farup, hvaruti föreslagits, att till gällande bevillningsförfordning § 8 mom. 2 måtte fogas en punkt af följande innehåll: "inkomst genom skogsafverkning eller försäljning af skog å annans mark", samt att i samma förfordning § 12 måtte tilläggas ett så lydande moment: "innehafvare af rätt till afverkning af skog å annans mark; för inkomst deraf: der skogen är belägen", icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Sedan voteringszedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringszedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 84 Ja och 125 Nej.

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 126 Ja och 12 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller 84 Ja och 125 Nej,
sammanräkningen visar 210 Ja och 137 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

16:de omröstningen:

(enligt bankoutskottets memorial n:o 10).

Den, som bifaller bankoutskottets af Första Kammaren godkända hemställan att, derest landtbrukaren C. M. Bergman i Yllestad Bakersgård, inom en månad efter delfäendet af Riksdagens beslut i ämnet, å ifrågavarande skuld, utgörande 1,198 kronor 54 öre jemte ränta, inbetalar hälften af så väl återstående kapitalet som räntan, bemålde Bergman må från vidare betalningsskyldighet för det Claes Johansson i Bossgården Vistorp under den 29 september 1886 beviljade lån å 1,600 kronor befrias, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i enlighet med Andra Kammarens beslut, afslagit så väl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Sedan voteringszedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringszedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig och utföll omröstningen med 88 Ja och 121 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 102 Ja och 35 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller 88 Ja och 121 Nej,
sammanräkningen visar 190 Ja och 156 Nej;

Gemensamma omröstningar. och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.
(Forts.)

17:de omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 60, punkt. 2).

Den, som vill, att Riksdagen, med afslag å herr Mankells motion i denna del, till *en pansarbåt af Sveas cert* beviljar 2,868,000 kronor och deraf på extra stat för år 1891 anvisar 500,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen afslagit så väl utskottets hemställan som Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedan voteringsedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräkning, och utföll omröstningen med 89 Ja och 126 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 117 Ja och 22 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller.....	89 Ja och 126 Nej,
sammanräkningen visar	206 Ja och 148 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

18:de omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 60, punkt. 3).

Den, som vill, att Riksdagen, med afslag å herr Mankells motion i denna del, till *anskaffande af en 2:dra klassens kanonbåt*, på extra stat för år 1891 anvisar 244,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen afslagit utskottets hemställan, i hvad den afsett Kongl. Maj:ts framställning i ämnet, men bifallit i öfrigt nämnda hemställan.

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

Sedan voteringsseglarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseglarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu seglarnes öppnande och uppräknings, och utföll omröstningen med 81 Ja och 133 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 115 Ja och 25 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller 81 Ja och 133 Nej,

sammanräkningen visar 196 Ja och 158 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

19:de omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 60, punkt. 4).

Den, som vill, att till anskaffning af *artillerimateriel* ett belopp af 336,000 kronor på extra stat för år 1891 anvisas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till anskaffning af *artillerimateriel* ett belopp af 200,000 kronor på extra stat för år 1891 anvisats.

Sedan voteringsseglarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseglarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu seglarnes öppnande och uppräknings och utföll omröstningen med 60 Ja och 152 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 106 Ja och 32 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller 60 Ja och 152 Nej,

sammanräkningen visar 166 Ja och 184 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

§ 3.

Herr De Laval erhöill på begäran ordet och yttrade: Jag an-
håller om kammarens bifall till återtagande af min motion.

Till den af herr De Laval sålunda framställda anhållan, som af
herr *Berndes* biträdde, lemnade kammaren sitt bifall.

§ 4.

Föredrogos och bordlades för andra gången:
konstitutionsutskottets utlåtande n:is 10 och 11;
bankoutskottets utlåtande n:o 13;
lagutskottets utlåtanden n:is 46, 47 och 48; samt
särskilda utskottets för behandling af förslag angående ändrade
bestämmelser med afseende på de allmänna läroverken och pedago-
gierna utlåtande n:o 1.

Ordet begärdes af

Herr Jonsson i Hof, som yttrade: I öfverensstämmelse med
ett förslag, som lär komma att göras i Första Kammaren, tager jag
mig friheten föreslå, att kammaren måtte medgifva, det särskilda
utskottets betänkande n:o 1 måtte uppföras främst bland två gånger
bordlagda ärenden å föredragningslistan nästkommande lördag.

Denna framställning bifölls.

Vidare föredrogs men bordlades å nyo Andra Kammarens tillfälliga
utskotts (n:o 4) utlåtande n:o 32.

§ 5.

*Om afskrif-
ning af åter-
stoden af ett
Vesans kärr-
och sjöuttöm-
nings- samt
odlingsbolag
beviljadt lån.*

Till kammarens afgörande förelåg till en början statsutskottets
utlåtande n:o 51, med anledning af väckt motion om afskrifning af
oguldna återstoden af ett Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlings-
bolag beviljadt lån.

Med tillstyrkande af berörda, inom Andra Kammaren af herr *N.
Jönsson* i Gammalstorp väckta motion, n:o 149, hemställde utskottet i
detta utlåtande, "att Riksdagen måtte besluta, att oguldna återstoden
af det Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag beviljade
statslån, 24,236 kronor 68 öre, skall afskrifvas".

Reservation emot denna utskottets hemställan hade anmälts af
herrar grefve *G. Sparre*, *H. P. P. Tamm*, grefve *E. C. A. Piper*,
F. Boström, vice talmannen *L. O. Larsson*, *Sven Nilsson* och
A. Persson i Mörarp.

Efter det utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Jönsson i Gammelstorp: Sjön Vesan med omkringliggande mader ligger nästan i jernhöjd med hafsytan och har fordom utgjort en vik af hafvet. Något fall finnes icke för vattnets afledning. För torrläggning af detta område föreslogs af statens landbruksingeniör Philip Åkerman dels uppförande af dambyggnader för hafsvattnets utestängande, dels anbringande af tvenne afloppskanaler för afledning till Östersjön af det vatten, som från högre omkringliggande trakter nedströmmade i Vesan, dels anskaffande af ett pumpverk för uppföring af det inom odlingsområdet befintliga vatten. Detta är således icke något vanligt företag, utan nästan enastående i vårt land, af en för våra förhållanden säregen och ovanlig beskaffenhet. Det är uppenbart, att delegarne i detta bolag, bestående hufvudsakligast af mindre hemmansegare, aldrig hade sett ett sådant företag eller hade ringaste begrepp om dess utförande. Det är också uppenbart, att detta företag icke hade kommit till stånd, derest icke dessa jordegare hade blifvit förespeglade en betydlig vinst deraf och detta af en *statens* ingeniör. Nog af, företaget kom till stånd, och de föreslagna åtgärderna vidtoges under ledning af majoren i väg- och vattenbyggnadscorpsen A. Remmer, hvilken äfven auskaffade det föreslagna pumpverket. Det visade sig dock snart, att dambyggnaderna voro för låga, att båda afloppskanalerna voro för små, så att de icke på långt när kunde afleda det vatten, som behöfde bortföras, utan hvarje vår vid inträffande vattenflöde blefvo sönderskurna, samt att pumpverket var alldeles oändamålsenligt.

Då nu bolagets styrelse, som för utförande af detta arbete dels uppburit det nu ifrågavarande statslånet, dels i enskilda bankinrättningar upplånat derutöfver erforderliga medel, skulle på bolagsmännen uttaxera bidrag för omkostnadernas betäckande, så vägrade en del bolagsmän att betala. Stämning uttogs å dem, och i den rättegång, som sålunda uppstod, blefvo dessa bolagsmän, då det icke kunde visas, att de varit närvarande vid något bolagets sammanträde eller på annat sätt förbundit sig till bolaget, frikända från betalningsskyldighet. Egarne af återstående 1,771 tunuland fingo således betala alltsammans, och har på dem uttaxerats 100 kronor per tunuland eller 177,122 kronor 95 öre — i motionen står icke mer än 171,122 kronor 95 öre, men detta beror på misräkning — oaktadt den vunna jordförbättringen enligt den senaste jordvärderingen uppskattats till allenast 16,155 kronor 4 öre, hvilken värdering dock af kongl. hofrätten undanröjts på den grund, att bolagets reglemente icke innehöll bestämmelser, som voro betryggande för anläggningarnes underhåll. Sålunda kan icke något bidrag af utom bolaget stående erhållas. Genom intyg af domhafvanden i orten har också visats, att större delen af de hemmansegare, som hade sina egor inom området för ifrågavarande odlingsföretag, hafva sina hemman intecknade intill och öfver deras verkliga värde, och att de icke förmå erlægga de bidrag, som för statslånets betalande vore erforderliga.

Reservanterna hafva nu visserligen sagt, att handlingarna gifva

Om afskrifning af återstoden af ett Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag beviljadt lån.
(Forts.)

Om afskrifning af återstoden af ett Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag beviljadt lån.
(Forts.)

oförtydligt tillkänna, att, sedan 1889 års Riksdag befriat delegarne uti ifrågavarande bolag från all räntebetalning å statusens återstående fordran samt medgifvit denna fordrans återbetalning med 3,000 kronor om året i sju år och 3,236 kronor 68 öre under det åttonde, den årliga utdebitering å delegarne, hvilken för lånets gäldande erfordras, är af så ringa betydelse, att delegarnes ekonomiska välbefinnande icke kan vara beroende deraf. Men jag vågar bestrida rättigheten härpå. Utaf domhufvudens intyg, som visar, såsom nyss nämdes, att större delen af hemmanen besväras af in-teckningar intill och öfver deras verkliga värde, framgår ju klart och tydligt, att hvarje utgift utöfver räntan och kapitalomsättningen för skulden — huru obetydlig den än må vara — skall försvåra, ja omöjliggöra deras existens. Denna utgift kan dock i verkligheten icke anses vara så obetydlig, i synnerhet om man besinnar, att delegarnes åkerjord — hvilken hufvudsakligast består af lätt sandjord — i de flesta fall förhåller sig till den i odlingsföretaget ingående arealen som 2 till 3 och 2 till 4; d. v. s. att, om en jordegare har t. ex. 2 tunnland åkerjord, har han 3 å 4 tunnland kärr- och sjöbottnar. Det bör således vara tydligt, att denna utgift i förhållande till den inkomst denne jordegare har icke kan anses vara obetydlig. När nu dertill kommer, att, derest statsutskottets förslag icke blir af Riksdagen bifallet, delegarne hafva att i år betala afgift, för tre år, nemligen för åren 1888, 1889 och 1890, eller tillsammans 9,000 kronor, hvilket belopp helt naturligt kommer att af exekutor uttagas och indrifvas, och de till följd af sistlidet års dåliga skörd hafva att underkasta sig ytterligare ansträngningar för att kunna existera, så är det klart, att det skall blifva dem nästan omöjligt att erlægga detta belopp. Hvilken följden härutaf måste blifva, kunna herrarne sjelfva bedöma.

Vid behandlingen af denna fråga i Första Kammaren har herr greve Sparre och herr Tamm med stor talang försvarat den af dem m. fl. afgifna reservationen, hvarvid den senare talaren lemnade några uppgifter angående dels antalet delegare i bolaget, dels den areal hvar och en af dem eger, dels den afgift, som på hvar och en årligen skulle belöpa. Han framhöll dervid särskildt, att jag skulle vara den störste delegaren i bolaget med 112 tunnland och en afgift af 190 kronor per år eller — såsom han tillade — 19 dagars arfvode såsom ledamot af denna kammare. Hvad menade herr Tamm med detta? Han kunde väl icke mena, att jag skulle sätta mig på 19 dagars svältkur årligen. Icke tror jag heller han menade, att mina kommittenter skulle återvälja mig för att sätta mig i tillfälle att betala min andel af statslånet. För öfrigt anser jag, att det kan vara likgiltigt, hvem som är delegare, om jag är delegare eller icke. Saken är väl densamma i alla fall. Då det dock skulle kunna synas, som om jag skulle velat förtiga detta förhållande och derigenom missleda Riksdagen, så ber jag få upplysa, att jag så väl enskildt för herr Tamm som också för ledamöterna i utskottsafdelningen och inom utskottet vid behandlingen af denna fråga öppet tillkännagifvit mig vara delegare i bolaget. Herr Tamm har emellertid hvarken vid handläggningen af ärendet inom afdelningen, ej heller då han uppträdde och försvarade afdelningens

förslag inom utskottet, framhållit detta såsom skäl för afslag af motionen. Hvarför herr Tamm icke gjort detta det vet jag icke. Det sannolika är väl, att han ansåg skälet vara för svagt eller icke vara något skäl alls, så att udden skulle hafva brutits deraf, om det blifvit framlagdt redan då. Det vill synas, som om han skulle hafva tänkt, att det varit bäst att gömma det till frågans behandling i kammaren, då han genom att plötsligt lägga fram det kunde gifva saken ett sådant utseende, som skulle jag ha velat förtiga detta förhållande och derigenom åstadkomma storm och ovilja emot mig i kammaren samt ernå det resultat, hvartill kammaren kom. Af kammarens beslut synes, att det lyckades utmärkt bra.

Om afskrifning af återstoden af ett Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag beviljadt lån.
(Forts.)

Hvad för öfrigt angår de uppgifter, han lemnade, så innehålla de, som jag sade, icke någonting annat än meddelande om antalet bolagsmän, om den areal, som tillkom hvarje delegare, och om den afgift, hvar och en skulle erlägga. Men dermed är icke visadt, huru dessa afgifter verka på delegarne. Jag tror mig genom åberopade intyg från domhufvanden, och genom hvad jag i öfrigt framhållit, hafva styrkt befogenheten af den begärda afskrifningen, att den är af behovet påkallad, och att den är för delegarne nödvändig. Under sådana förhållanden, och då detta vattenafledningsföretag säkerligen saknar sitt motstycke inom vårt land, och planen till detsamma uppgjorts af statens tjenstemän, samt jordegarna sjelfva icke kunnat göra sig något begrepp om dess beskaffenhet, hemställer jag till denna kammare: Hafva icke dessa delegare i företaget, som fått betala 100 kronor pr tunnland eller sammanlagdt 177,122 kronor 95 öre utan att få någon nämnvärd nytta deraf, blifvit straffade nog för att de trott på statens tjenstemän? Skola de än ytterligare straffas och betala dessa 24,286 kronor 68 öre? Äro icke dessa delegare minst lika berättigade till denna afskrifning, som statens arrendatorer till den af Riksdagen dem beviljade nedsättningen i arrendena? Afskrifning i sådana fall, som det föreliggande, lär dessutom icke vara exempellös. Då vi hafva råd att bygga jernvägar i Norrland för 4 eller 5 millioner årligen, ehuru de sannolikt icke på lång tid, om ens någonsin, komma att lemua nämnvärd behållning, då vi hafva råd att bevilja millioner till pansarbåtar och anslag till upprättande af trängbataljoner, till professurer i slaviska språk, till byggnader för akademien för de sköna konsterna och allt möjligt, ja, till och med till stipendier för skulptörer, hafva vi då icke råd att bevilja dessa stackars fattiga jordegare denna afskrifning?

Mycket mer vore här att tillägga. På grund af hvad jag nu anført, vågar jag anhålla, att Andra Kammaren ville bifalla utskottets förslag. Jag bönfaller derom.

Herr Lyttkens: För min del vill jag gerna vara med om att hjälpa behöfvande personer genom att underlätta deras bördor, om de hafva någon rättmätig anledning att fordra en sådan eftergift; men uti denna fråga tror jag dock man bör se sig väl före, om det icke här finnas ännu viktigare omständigheter att taga hänsyn till än den, att utan vidare efterskänka denna obetydliga summa åt delegarne i detta misslyckade odlingsföretag. Först bör man väl se efter, om

Om afskrifning af återstoden af ett Vesans kärr- och sjöutömnings- samt odlingsbolag beviljadt lån.
(Forts.)

verkligen förhållandet är sådant, som motionären uppgifvit, eller att statens tjenstemän ensamme bära skulden till, att företaget misslyckats. Det är mycket möjligt, att de gjort några förespeglingar, som sedermera slagit fel, och att deras beräkningar icke kunnat i verkligheten realiseras. Men jordegarna själve hafva väl också haft någon omdömesförmåga; de borde åtminstone hafva haft det. Och de äro icke heller alldeles utan skuld till att företaget misslyckats, hvilket framgår af Kongl. Maj:ts befallningshafvandes i Blekinge län år 1872 i ämnet afgifna utlåtande, i hvilket Konungens befallningshafvande yttrat: att, ehuru det höga kostnadsbeloppet till någon del tillkommit genom mindre ändamålsenliga åtgärder från intressenternas sida och genom räntor å upptagna lån samt genom bristande kraft, enighet och beslutsamhet hos intressenterna o. s. v., så ville Kongl. Maj:ts befallningshafvande likväl tillstyrka att dessa skulle få uppskof med arbetets utförande och en del af amorteringens erläggande. Deingo också detta uppskof, sluppo att betala någon amortering under flera år och fingo blott erlägga räntan. Sedermera hafva de äfven fått denna efterskönt och skola nu blott återbetala sjelfva lånet.

Men är det blott denna deras brist på enighet, företagsamhet, kraft och beslutsamhet, som är skuld till företagets misslyckande? Jag, som icke varit å platsen och sett, huru der förhåller sig, kan naturligtvis ej döma om den saken. Men jag har här i min hand två st. dokument nemligen transsumt af utlåtande rörande Vesan, m. m., vid 1888 års hofrättsyn upprättadt af statens landbruksingenjör E. W. Ewe, som torde kunna lemna upplysning i detta hänseende. I den ena af dessa handlingar skildrar han det origtiga sätt, på hvilket delegarne i företaget skött sin jord. Han yttrar vidare, att jorden ligger så lågt, att hvarje sänkning af dess yta skadade densamma och medförde svårighet att hålla densamma fri från vatten; samt att delegarne, i stället för att iakttaga all möjlig försigtighet för att icke öka markens sänkning, hafva för att snart och hastigt erlålla gröda derpå, tagit sig före att der flåhacka och bräuna, hvarigenom jordytan blifvit betydligt sänkt. Till belysning i detta afseende ber jag få uppläsa förrättningsmannens egna ord: han yttrar, att genom utdikningen skulle den lösa marken så sätta sig, att torrläggning till lagenligt djup för odling blifvit svår. "Att under sådana förhållanden bränna upp den bästa jorden, och derigenom sänka markens nivå kan ej vara rationellt. Att delegarne ock dyrt fått köpa denna sanning, vittnar nogsam det utseende å en hel del kärr, som delvis till följd af bränningen för närvarande äro snart sagdt ofruktbara". Och sedan samma förrättningsman derefter i sitt utlåtande omnämmt, att för vattenläusning af Vesan vid Norje ett pumpverk funnes uppfördt och inbygdt i härtill afsedt dyrbart stenhus, hvilket dock numera vore nästan helt och hållet förfallet, samt att i pumphuset, som saknade erforderliga fönster och dörrar, funnes lemningar efter en, att döma af utseendet, större ångmaskin med tillhörande ångpanna samt ett större vattenhjul eller sqvalphjul af jern för vattnets uppföring, påpekar han, att så väl kanaler, som mot hafvet uppförda damanläggningar vore i bristfälligt skick till följd af vanskötsel, och att för den skull

möjlig förbättring omintetgjordes, hvarefter han slutligen kommer till det uttalandet, att af undersökningen framginge, att så väl å kärren som å landvinningarna förbättring dels uteblifvit dels förringats till följd af oriktig behandling af enskilda jordegare, samt till följd af bristande underhåll från bolagets sida å redan gjorda anläggningar. Att under sådana förhållanden skjuta hela skulden på en statens tjänsteman synes egendomligt och den beskillningen torde få stå för den ärade motionärens egen räkning. Ty icke lärer väl den tjänsteman, som gjort utstakningarna och planlagt allt detta, kunnat tänka sig, att delegarne skulle vara så okunniga om hvad som tillhör det enklaste landtbruk, att de kunde ge sig till att bränna upp matjorden samt underlåta att underhålla kanaler för vattnets afledande samt de mot hafvet uppförda dammanläggningar i stället för att, om de förra vore för smala, utvidga och upprensa dem och, i fall de senare behöfde höjas eller förstärkas, verkställa sådana vid dylika företag nästan alltid förekommande efterarbeten.

Motionären har låtit påskina, att dessa tjänstemän skulle *helt och hållet* varit orsaken till detta odlingsföretags misslyckande. Äfven en annan omständighet, än de förut framhållna, tyder dock på, att skulden dertill bör till stor del tillskrifvas delegarne sjelfva. De hafva nemligen handterat sin jord så, att i följd af vanskötsel och utsugningar samt bristande underhåll värdet af jordförbättringen, hvilket ännu år 1880 af en utsedd nämnd uppskattats till 81,867 kronor 64 öre, men af en häradssyrenämnd nedsattes till 62,438 kronor 36 öre, år 1888 sjunkit till 16,155 kronor 4 öre. Icke kunde väl rimligtvis ifrågavarande embetsmän förutse, att delegarne skulle genom utsugning och vanhåfd vålla, att jordförbättringens värde skulle falla i sådan grad.

Hvad angår dessa stackars jordbrukare, om hvilka den ärade motionären talat, så lärer det väl icke få anses hafva varit så illa ställdt för dem, att de behöft bli ruinerade endast i följd af ifrågavarande års annuitet af omkring 1 krona 70 öre per tunnland, ehuru måhända den omständigheten, att utdebiteringen af annuiteterna ej årligen verkstälts, utan uppskjutits för att med ett högre belopp på en gång under ett år verkställas, kanske i någon mån kunnat bidraga till att en eller annan bland delegarne fått gå från hus och hem. Dessutom lärer det väl icke tillföljd af dessa utgifter få anses vara så förskräckligt med delegarnes ekonomiska omständigheter, som motionären uppgifvit. Bland delegarne, som till antalet äro 103, hafva nemligen endast 6 en areal, understigande 1 tunnland; medan

50 st. hafva	1—10 tunl. derf. i årsafg. erlægges	högst	17: —
15 ” ”	10—20 ” ” ” ”		34: —
16 ” ”	20—30 ” ” ” ”		51: —
7 ” ”	30—40 ” ” ” ”		68: —
2 ” ”	40—50 ” ” ” ”		85: —
3 ” ”	50—60 ” ” ” ”		102: —
1 ” ”	62 ” ” ” ”		105: 40
1 ” ”	77 ” ” ” ”		130: 90
1 ” ”	82 ” ” ” ”		139: 40
samt 1 ” ”	112 ” ” ” ”		190: 40

Om afskrifning af återstoden af et-Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag beviljad lån.
(Forts.)

Om afskrifning af återstoden af ett Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag beviljad lån.
(Forts.)

En bland delegarne, nemligen herr grefve Trolle-Wachtmeister, hvilken erlägger afgift för sina innehafvande 82 tunnland, torde åtminstone icke kunna eller böra hänföras under den rubrik, hvarunder den ärade motionären sammanfört delegarne, och jag vädjar till den ärade motionären sjelf, om han icke kan anse sig hafva råd att för sina innehafvande 112 tunland betala en årsafgift af 190 kronor 40 öre.

Det är icke därför, att jag är missundsam vare sig mot motionären eller grefve Trolle-Wachtmeister eller de öfriga delegarne, som jag motsätter mig denna afskrifning, utan för den princip, som ligger derunder. Genom ett bifall till utskottets förslag skulle skapas ett farligt prejudikat för alla de ej så alldeles sällsynta fall, der odlingsföretag, understödda af staten genom lån och utförde enligt undersökningar af dess embetsmän misslyckats, och om vi nu efterskänka detta lån, skola alla som misslyckats i sådana företag anse sig hafva rätt att få efterskänkt större eller mindre del af sina skulder till staten. Till förekommande häraf och på det icke hos allmänheten må implantas åsigten om Riksdagens eftergifvenhet i fråga om dylika vare sig redan påbörjade eller kommande företag, som med statslån understödjas, samt med jemväl tagen hänsyn till de olägenheter, som ett dylikt prejudikat skulle medföra, såsom uppuntrande till att lätt-sinnigt inlåta sig på sådana odlingsföretag, hvars utgång kunde vara tvifvelaktig och som ej blifvit af om ej förhoppningar att få lånen efterskänkta förefunnes, anser jag, att denna hemställan bör tillbakavisas, likasom alla förslag som äro af sådan enskild beskaffenhet som detta; i annat fall torde Riksdagarne få många sådana för enskild vinning framlagda förslag att bekämpa. Herr talman, jag ber således att få af hufvudsakligen principiella skäl yrka afslag å utskottets hemställan.

Herrar Göransson, Erikson i Myckelgård och Nilsson i Skärhus instämde med herr Lyttkens.

Herr Persson i Mörarp yttrade: Som herrarne finna af den vid betänkandet fogade reservation, har jag icke kunnat biträda utskottets hemställan. Jag hade derföre tänkt att närmare belysa frågan, eftersom den synes mig vara särdeles envis och återkommer år efter år. Den förelåg nemligen, såsom herrarne torde erinra sig, vid förra riksdagen i samma skick, som nu. Vid sistline riksdag afslogs motionen i Första Kammaren utan votering och i den Andra med 106 röster mot 48. Jag hade, som sagdt, tänkt att upptaga denna fråga till närmare skärskådande; men jag är förekommen af den siste ärade talaren, som har anfört en hel del af de skäl, som jag varit betänkt på att andraga, och så vidt jag fattade hans yttrande riktigt, så stödde han sig dervid på de offentliga handlingar, som varit för utskottet tillgängliga.

Som herrarne torde finna af betänkandet, beviljade Rikets Ständer vid 1862—1863 årens riksdag ifrågavarande bolag ett låneunderstöd af 50,000 kronor. Och upprättades emellan bolaget, å ena sidan, samt k. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, å den andra, kontrakt om

arbetets utförande, fullbordande och underhåll. Ett faktum är emellertid, att detta arbete aldrig blifvit till fullo utfördt. Redan kort efter arbetets påbörjande uppstodo till följd af vattenflöden, m. fl. omständigheter sådana svårigheter, att bolaget nödgades att kort tid derefter ingå till Kongl. Maj:t med anhållan om befrielse från arbetets fullbordande mot det att bolaget betalade den föreskrifna årliga annuiteten. Denna framställning blef efter derom gjord hemställan sedan af Riksdagen bifallen, och bolaget har på detta sätt fått eftergifter den ena gången efter den andra.

Det nämndes af herr Lyttkens att, i följd af dålig skötsel, dålig behandling samt brist på samverkan delegarne emellan, har jordvärdet under den tid, som gått, sjuukit så oerhördt, att detsamma från dess första uppskattade värde, närmare 82,000 kronor som dock af häradsstyrelsen nedsattes till 62,438 kronor 36 öre, sjunkit år 1888 till 16,155 kronor 4 öre. Af hans anförande framgår uppenbart, att det försämrade värdet i väsentlig mån orsakats af den dåliga skötseln, samt flåhackning och bränning af jorden. Senast år 1888 ingingo delegarne i bolaget till Kongl. Maj:t med en framställning om att få återstoden af ifrågavarande lånebelopp afskrifven. Efter pröfning af ärendet framlade Kongl. Maj:t frågan till Riksdagen, som, på sätt jag i början af mitt anförande nämnde, biföll Kongl. Maj:ts framställning derom, att delegarne skulle befrias från betalning af ränta å det återstående kapitalbeloppet, hvaremot den af delegarne äfvensom af en enskild motionär gjorda framställning om det återstående lånebeloppets afskrifning afslogs. Det nya skäl, som skulle hafva tillkommit sedan dess och som af motionären vid denna riksdag framhållits, skulle vara det, att kongl. hofrätten medelst dom, hvilken dock icke vunnit laga kraft, enär den, efter hvad motionären upplyst, blifvit öfverklagad, undanröjt underdomstolens beslut, i det fall att företagets kostnader icke skulle beräknas i förhållande till jordens förbättring, utan efter jordarealen. Då gestaltar sig emellertid saken, såsom också herr Lyttkens upplyste, att af bolagets 103 delegare finnas 50, som hafva en areal mindre än 10 tunland. Man säger nu, hvilket också motionären framhåller, att det är en så svår tunga för dessa delegare. Bland dessa af herr Lyttkens omnämnda 50 delegare hafva 28 st. mellan 1—5 tunland och 22 st. mellan 5—10 tunland. Derefter stiger arealinnehafvet småningom upp till 80 à 110 tunland och i förhållande derefter afgifterna. Men det är att märka att enligt dessa officiella handlingar är det icke mera än 7 af delegarne, som hvar för sig innehafva mer än 50 tunland. Nu säger motionären att det är en betungande afgift, som, om ej befrielse egde rum, skulle för många delegare medföra svåra följder, och han nämnde att särskildt innevarande år skulle komma att uttaxeras 9,000 kronor på bolagets delegare.

Ja, det är klart, att när man skjuter upp med betalningen det ena året efter det andra, så skall man komma till ett ganska högt belopp, om man lägger, såsom här skulle blifva fallet, tre års afgifter att betalas på ett år. Efter Riksdagens beslut sistlidet är blef den årliga betalningen för hvarje af åren 1888—1894 bestämd till 3,000 kronor samt för år 1895 till 3,236 kronor 68 öre, så att efter år 1896 skulle

Om afskrifning af återstoden af ett Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag beviljadt lån.
(Forts.)

Om afskrifning af återstoden af ett Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag beviljadt lån.
(Forts.)

hela skuldbeloppet vara inbetaladt. Men hittills hafva inbetalningarne varit mycket oregelbundna, och jag skall be att få påpeka, att så vidt jag förstår bedöma saken, de närvarande svårigheterna hufvudsakligen bero på den omständigheten, att man, sedan de år 1872 beslutade eftergifterna från statens sida lemnades, aldrig eller åtminstone högst sällan gjort regelmässiga årliga utdebiteringar, utan uppskjutit dem från ett år till ett annat och då uttagit ett större belopp. De första åren efter det bolaget erhöll lånet verkställdes utdebiteringarne ganska ordentligt. Men från år 1869 skedde ingen utdebitering under två år, till dess 1872 ett belopp af 10 kronor pr tunnland uttaxerades. Fördelar man detta på tre år, finner man, att utdebiteringen icke är så synnerligen stor; den utgör nemligen $3\frac{1}{3}$ krona per tunnland af den landvinning som gjorts. 1873 uttaxerades 5 kronor, 1874 4 kronor. Derpå gjordes åter ett uppskof under 2 år, 1876 uttaxerades 5 kronor per tunnland, men den summan bör, som herrarne torde finna, fördelas på två år, hvarigenom utdebiteringen icke uppgår till mer än 2,50 kronor årligen per tunnland. 1877 verkställdes ingen utdebitering; 1878 åter uttaxerades 5 kronor, som sålunda var afsedt för två år; 1879 utdebiterades 4 kronor per tunnland. Men sedan skedde icke någon utdebitering förr än 1881, och man kunde ändå nöja sig med 7 kronor per tunnland. Från 1881 till 1885, således under loppet af 4 år, företogs ingen utdebitering, men sistnämnda år utdebiterades en summa af 10 kronor för hvarje vunnet tunnland, eller fördeladt på de 4 åren 2,50 kronor årligen, och detta är äfven, skulle jag tro, ungefär medeltalet af de uttaxeringar, som gjorts under loppet af alla de år, som förflutit, sedan Riksdagen medgaf, att bolaget fick behålla lånet, oaktadt icke arbetet blifvit fullbordadt. Efter 1885 verkställdes icke någon utdebitering förr än 1887, då 5 kronor per tunnland uttaxerades, således efter 2,50 kronor per år. Af detta torde enligt mitt förmenande, framgå, att afgifterna icke äro så särdeles höga, i synnerhet om man tager i betraktande de mindre betydliga jorddrymder, som det ojemförligt största antalet delegare i bolaget fått. Och om jordegarna blifvit ruinerade, hvilket jag icke känner, så är det min fullkomliga öfvertygelse, att dertill medverkat andra omständigheter, men att detta företag ingalunda varit hufvudorsaken.

Jag slutar med att instämma i det uttalande, herr Lyttkens gjort: Hvart tro herrarne, att det skall taga vägen, om Riksdagen skall i princip och handling godkänna eftergifter för af staten beviljade försträckningar, som vederbörande vid odlingsföretag kunnat hafva af staten åtnjutit i de fall, der dessa företag befinnas mer eller mindre misslyckade? Vi skulle komma in på ett område, der Riksdagens motståndskraft mot orimliga anspråk skulle blifva så mycket mindre, för den händelse motionärerna på ett eller annat sätt skulle vara intresserade i dylika företag. Det förefaller mig äfven, som om i detta fall, om man nu skulle göra något undantag för de mindre och fattigare af dessa delegare, man åtminstone icke borde göra det för de större delegarne, som gjort en ganska betydande landvinning, och af hvilka åtskilliga väl må anses vara i sådana ekonomiska omständigheter, att detta icke på ringaste sätt bör kunna fritaga dem från

skyldigheten att betala, hvad de nu i följd af Riksdagens senaste medgifvande blifvit förpligtigade till.

Jag anhåller på de skäl, som dels af herr Lyttkens, dels af mig blifvit anförda, att få yrka afslag å utskottets betänkande.

Herr Herslow: De tvenne näst föregående talarne hafva i detalj illustrerat detta speciella företag äfvensom de personer, som i det samma äro intresserade, och deras anföranden äro onekligen egnade att ställa både det ena och de andra i en något egendomlig dager.

Men jag anser det knappt behöfligt att för bifall till reservanternas hemställan anförä dessa speciella, blott på denna enda framställan hänförliga skäl, som de föregående talarne framburit. Den förste af desse berörde emellertid åtminstone *en* mera principiel synpunkt; och pröfva vi framställningen ur *alla* de allmänna synpunkter, som här böra upptagas, då ter saken sig synnerligt vigtig och på samma gång så oändligt enkel.

Riksdagen drages år efter år allt mera in i en utlåningsrörelse åt många olika håll. Det börjar också år efter år blifva allt vanligare, att sedermera från låntagarne komma framställningar först om räntenedsättning, så om upphäfvande af räntebetalingen, derpå om afskrifning partielt och slutligen om afskrifning af hela kapitalet. Motiveringen är vanligen den, att företaget icke burit sig. Har då Riksdagen verkligen menat, att den utlåning, staten drifver, sker under den förutsättning, att när affären icke bär sig, så är det icke de, som på affären beräknat vinst, utan förlagsgifvaren, staten, som skall bära förlusten? Gent emot dessa frågor, som så väl hvad beträffar låneansökningar, som ansökningar om förändring af lånevilkoren är från år tilltaga, måste Riksdagen dock en gång tvingas att välja en väg af två. Antingen måste Riksdagen bestämdt sluta upp med att ställa staten som förlagsgifvare, eller också af all kraft häfda den uppfattningen, att om man i låneväg träder i affärsförbindelse med staten, så måste det låneaftalet respekteras lika väl som dylika aftal med andra långifvare.

Den nu ifrågasvarande framställningen innehåller en annan punkt, som också berör en principfråga. Detta bolag vände sig, säger det, till statens tjenstemän; det blef illa betjenadt af dem, och staten bör vara ansvarig för den saken. Mine herrar, gång på gång göres framställning, att staten måtte i någon mån — för min del tror jag att den kommer att göra det i vidgad mån — ikläda sig ansvaret för hvad dess tjenstemän göra i *tjensten*, för så vidt deraf följer en förlust för de enskilde, som icke kunnat undgå den, för så vidt som de tvingas att anlita den ena eller andre af statens tjenstemän, på hvilken de äro obligatoriskt hänvisade. Men jag hemställer, om någon af oss är benägen att utsträcka denna statens skyldighet derhän, att, om en privat man eller ett privat bolag i och för en privat affär vänder sig till en statens tjensteman med anhållan om dess privata biträde, staten äfven därför skall vara ansvarig för dervid uppkommande förlust? Huru mycket eller huru litet staten än kan komma att öfvertaga ansvaret för den skada embetsmännen i sin embetsutöfning kunna vålla en-

Om afskrifning af återstoden af ett Vesans kärr- och sjöutömnings- samt odlingsbolag beviljadt lån.
(Forts.)

Om afskrifning af återstoden af ett Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag beviljadt lån.
(Forts.)

skilda, så föreställer jag mig, att det aldrig skall komma i fråga i de fall, då en enskild person i en enskild affär söker sig hos en statens tjänsteman enskildt sakkunnigt biträde.

Äfven om de fel å intressenternas sida, som blifvit påvisade, och som äro ganska märkliga, icke förefunnes, äfven om de så väl personliga som sakliga invändningar, som framstälts mot motionärens förslag, icke vore befogade, så har likväl denna fråga en räckvidd, som förskräcker mig, och jag hoppas därför, att Riksdagen skall tillbakavisa denna framställning med en sådan kläm, att hvarken den någonsin kommer tillbaka eller någon annan likartad fråga någonsin blir framlagd för Riksdagen.

Af dessa skäl ber jag att få yrka ett kraftigt bifall till reservationen, ett kraftigt afslag å utskottets hemställan.

Med Herr Herslow förenade sig herrar *Norén, Andersson* i Hasselbol, *Collander, Olson* i Stensdalen, *Hyggrell* och *Stjernspetz*.

Herr Lasse Jönsson: Det är med denna fråga som med så många andra: det kan talas mycket både för och emot, och det är då hvars och ens skyldighet att söka sätta sig in i ställningen efter de handlingar, som föreligga. Det har jag också sökt göra, och jag har dervid kommit till samma åsigt, som statsutskottet uttalat, nemligen att här föreligger en sak, som ovilkorligen från början var vållad af statens embets- och tjänstemän, och den olycka, som drabbade detta bolag fortsattes också längre fram, då en annan embetsman sökte bota det fel, som en föregående gjort, men botade det, enligt min tanke, med ett fel, som var ännu värre, och som förorsakade bolaget en ännu större förlust än om man slutat på halfva vägen.

Här hafva många anmärkningar gjorts både mot motionärens framställning och utskottets utlåtande. Jag vill icke trötta kammaren mycket med att försvara utskottet. Men det är dock ganska talande skäl, som framhållits af det samma. Sålunda är det tydligt visadt genom officiella handlingar, att de bestämda damhöjderna voro för lågt tilltagna, då Östersjöns vattenyta steg till sin maximihöjd, och detta var väl ett fel af den embetsman, som fastställt höjderna.

Då förefans för öfrigt icke den tekniska utbildning, som nu för tiden. Numera skulle man kunna kontrollera en embetsmans åtgöranden i ett fall som detta. Men det vet litet hvar, att upplysningen 1860 var vida mindre bland folket, och man trodde då blindt på de kalkyler, som uppgjorts af statens embetsmän.

Af motionen inhämtas:

„att de i förslaget bestämda damhöjderna för vattnets afstängande vid utomordentliga fall, då Östersjöns vattenyta stiger til uppgifven maximihöjd, äro för små tilltagna;

att pumpverket, då det var iståndsatt, ej kunde utan maskinens ansträngning uppfordra mer än ungefär $\frac{1}{4}$ af det vatten, som för torrläggningens ernående skulle med detsamma bortskaffas, under den förutsättning att vattnet i östra och vestra kanalerna kunde hållas inom tillbörliga gränser“;

Detta var också ett fel, som den mera okunnige icke kunde bedöma, utan ett vilseledande förelåg alltså. Vidare säges:

“att nu, då både östra och i synnerhet vestra kanalerna förefinnas vara för små för upptagande af det vatten, som de böra afleda till Östersjön, och dessutom af bristande underhåll äro försatta i ännu sämre skick, pumpverket bör anses alldeles oändamålsenligt“;

Och slutligen heter det:

“att vidare ursprungliga förslaget varit felaktigt, i det att det utlofvat vattnets sänkning i Vesan till den utsträckning, att kärren derigenom skulle göras “fullt tjenliga till odling“, hvilket såsom äfven visats, ej är möjligt med här förefintliga anordningar enligt numera gjorda iakttagelser och anförda beräkningsgrunder“.

Detta syftar på, att den tjensteman, som uppgjort detta förslag, icke egde nog erfarenhet om dylika saker. Men nu kan man fråga: hade delegarne väl någon kännedom om hvad som skulle komma, då de inlät sig i företaget? Om Riksdagen därför haft något allvar med sina underdåniga skrivelser både af år 1881 och detta år, af innehåll “att Eders Kongl. Maj:t, efter föregående utredning, täcktes taga i öfvervägande, huru vida och under hvilka villkor statsmagten må till befrämjande af ett tryggt rättstillstånd kunna ikläda sig ansvar för skada och förluster, som af statens embetsmän genom felaktig embetsförvaltning kunna blifva enskilda samhällsmedlemmar utan deras förvällande tillskyndade“, så har Riksdagen derigenom tydligt uttalat, att, om en embets- eller tjensteman tillskyndat enskild person förlust, så bör staten träda emellan och ersätta denna förlust. Här föreligger nu ett sådant fall, och icke heller kan man säga, att man genom bifall till denna framställning skulle gifva ett farligt prejudikat för framtiden, ty detta fall är alldeles enastående. Huru jag än betraktar saken, kan jag således icke frångå den åsigten, som jag omfattat inom utskottet, och tager mig därför, herr talman, friheten yrka bifall till utskottets förslag.

Om afskrifning af återstoden af ett Vesans kärr- och sjöutömnings- samt odlingsbolag beviljadt län.
(Forts.)

Herr Jönsson i Gammelstorp: Jag skall be att ytterligare få nämna några få ord i denna fråga. Herr Lyttkens har talat om bränning af jord, och sagt att sådan vore olämplig samt att delegarne till stor del sjelfva varit vållande till företagets misslyckande. Men jag vill då upplysa, att sådan bränning varit af ålder bruklig vid odlingsföretag i min ort och användts inom odlingsområdet före odlingsföretagets tillkomst. På den tid, hvarom här är fråga, kände man blott till den metoden att flåhacka och bränna jorden, och först på senare tid har man funnit sådant vara skadligt. Det kan därför icke förtänkas dessa jordegare eller läggas dem till last, att de användt detta brukningssätt, ty det var vid den tid, hvarom här är fråga, allmänt i orten. Hvad beträffar herr Lyttkens' anmärkningar emot pumphusets tillstånd och att detta fått förfalla, så kan väl detta icke förundra någon, då pumpverket visade sig så misslyckadt, att vattnet, oaktadt pumpning, snarare ökades än minskades, hvartill kom att pumphuset låg aflägsset och okynne fått tillträde till detsamma. Derest de gjorda anläggningarna skulle fullständigt underhållits, skulle kostnaderna utan motsvarande nytta än ytterligare ökats. Herr Lyttkens nämnde äfven, att det finnes en rik

Om afskrifning af återstoden af ett Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag beviljadt lån.
(Forts.)

grefve inom bolaget. Om det också finnes en eller annan delegare i bättre ställning, betala ju icke dessa för dem som äro sämre lottade, utan det är lika svårt för dem ändå, och afskrifningen därför lika nödvändig. Herr Lyttkens citerade Konungens befallningshafvandes utlåtande, men han citerade blott en del och jag ber att nu få citera det i dess helhet. Det lyder så:

“att företaget, som enligt det uppgjorda förslaget beräknats kosta 86,775 riksdaler, redan medtagit en kostnad för intressenterna af 146,251 riksdaler, utan att likväl det afsedda ändamålet uppnåtts. Ehuru detta höga kostnadsbelopp till någon del tillkommit genom mindre ändamålsenliga åtgärder från intressenternas sida och genom räntor å upptagna lån samt genom bristande kraft, enighet och beslutsamhet hos intressenterna, vore likväl Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, liksom nästan alla de personer, som om arbetet tagit kännedom, öfvertygad derom, att detsamma icke kunnat bringas till ett tillfredsställande slut efter den därför fastställda planen. Företaget hörde onekligen till de svåraste i sitt slag, enär den areal, som skulle torrläggas, egentligen var en hafsvik, uti hvilken betydliga vattenmassor utfölle dels genom två åar och dels genom det starka tillflöde, som i synnerhet vid snösmältningstiden nedströmmade från den höga och långsträckta bergås, benämnd Ryssberget, som skilde Blekinge från Skåne och på en sträcka af omkring tre fjerdedels mil sträckte sig utmed Vesans strand. Enligt den upprättade planen hade för afledande af det tillströmmande vattnet blifvit anlagda två långa kanaler. Dessa hade dock visat sig icke kunna uppfylla sitt ändamål, dels till följd af deras allt för ringa dimensioner och lutningar, dels ock till följd af de utaf dåliga materialier bestående kanalvallarnes bristfälliga beskaffenhet. Kanalerna hade därför hvarje vår blifvit dels genombrutna, dels öfverfyllda och den till torrläggning afsedda marken derigenom till den grad öfversvämmad, att det i sjön Vesan hopade vattnet icke kunnat utpumpas derifrån förrän med juli eller augusti månader, hvarigenom inträffat att marken icke något år ernått den torrhet och fasthet, att den i planen afsedda inre dikningen kunnat företagas. Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansåg därför företagets misslyckande åtminstone till någon del vara beroende på förhållanden, som icke kunde läggas intressenterna till last —“

Det var verkligen med någon förvåning, som jag hörde herr Lyttkens uppträda emot min motion, då han i fjol så varmt talade för att byggmästaren Jehander skulle beviljas ersättning för den förlust, som han lidit vid jernvägsbyggandet i Karlskrona. Jag behöfver icke erinra om att det är en betydande skillnad emellan denna ersättningsfråga och den nu förevarande. Den person, som det der gälde, var fackman och en förmögen man, som kunnat sjelf göra sig underrättad om förhållandena. Vidare var det fallet att han åt kronan utförde tre särskilda arbeten, men att ersättningen endast afsåg ett af dessa arbeten. Om man skolat bevilja honom någon ersättning, hade man väl först bort taga reda på, huru alla tre arbetena utföllo och der- efter bevilja honom ersättning för förlust, som uppstått. Måhända har han förtjänat lika mycket på de andra två arbetena, som han förlorat på det tredje.

Till sist vill jag ännu en gång erinra om, att bolaget i fråga kom till i början af 1860-talet vid en tid då man saknade erfarenhet om företag af denna beskaffenhet.

Jag vill icke vidare upptaga kammarens tid utan inskränker mig till att fortfarande yrka bifall till min motion.

Herr Hörnfeldt: Då en stor del af de talare, som uppträd för statsutskottets förslag, fäst synnerlig vikt vid att den tjänsteman som uppgjort förslaget till Vesans sänkning, begått ett tydligt misstag samt därför ansett, att jordegarna icke begått något fel, utan endast ingenjören, som var en statens tjänsteman, vill jag säga, att i afseende å denna sak kan jag icke betrakta honom såsom tjänsteman utan såsom enskild person, hvilken på anmodan af bolaget åtagit sig att upprätta det ifrågavarande kostnadsförslaget. Han gjorde detta alls icke för statens räkning, utan helt enkelt på enskilda personers begäran. Derför anser jag också, att staten icke kan behöfva ikläda sig någon ansvarstörbindelse för de misstag, som denna tjänsteman i sin egen-skap af enskild ingenjör möjligen kan hafva begått.

Det är för öfrigt ganska märkvärdigt med detta Vesans sjösänk-ningsbolag. Det har varit på tal i riksdagen allt sedan jag blef riksdagsman. 1862 väcktes nemligen motion om att understödja bo-laget och genom en mycket kraftig agitation lyckades man bringa det derhän, att Riksdagen beviljade bolaget ett låneunderstöd af 50,000 riksdaler. Sedan har frågan med vissa mellantider förekommit vid flera riksdagar och alltid hafva de framställningar, som gjorts vare sig af Kongl. Maj:t eller enskilda motionärer, vunnit sympatier inom riksdagen. Om nu statsutskottets hemställan bifalles, hvilket är myc-ket möjligt, då man vet, att statsutskottet är ett mäktigt utskott och dess förslag ha mycket inflytande på Riksdagens beslut, är jag — med kännedom om de visiter Vesans sjösänk-ningsbolag gjort i riks-dagen allt sedan år 1862 — nästan förvissad derom att, äfven om bolaget slipper ifrån denna kapitalskuld, saken ännu en gång kommer till Riksdagen. Ty jag antager för gifvet att, om den oguldna åter-stoden af statslånet nu afskrifves, skall bolaget komma och begära att återfå en del af hvad bolaget förut återbetalt till statsverket.

Såsom vi minnas, var vid senaste riksdag fråga om ersättning åt en enskild ingenjör för förlust på anläggandet af en jernväg mellan flottans varf i Karlskrona och Karlskrona—Vexjö-banan. Entreprenörens kostnadsförslag grundade sig på de beskrifningar och ritningar, som upprättats af statens ingenjörer för statens räkning, men som sedermera visade sig icke vara exakta. Ty vid schaktningar och spräng-ningar fann man, att dessa statens ingenjörer begått sådana misstag, att det varit alldeles omöjligt för entreprenören, ingenjör Jehander, att utföra arbetet såsom de beräknat. Då ett fel sålunda var begån-get af statens tjänstemän, i följd hvaraf en enskild person drabbats af förlust, hemställde Kongl. Maj:t att Riksdagen måtte bevilja ingenjör Jehander ersättning därför. Men dertill svarade både statsutskottet och Riksdagen nej. Då sådant kunde ske i detta fall, anser jag, att Riksdagen också nu har fullt fog att tillbakavisa det af en enskild

*Om afskrif-
ning af åter-
stoden af ett
Vesans kärr-
och sjöuttöm-
nings- samt
odlingsbolag
beviljadt lån.
(Forts.)*

Om afskrifning af återstoden af ett Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag beviljad lån.

(Forts.)

motionär framställda förslag om eftergift, som jag i likhet med en föregående talare anser i principiellt hänseende farligt för Riksdagen att bifalla, enär vi då säkerligen skulle få flera sådana framställningar inom kort.

Jag anhåller sålunda om afslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Brodin, Olsson* i Kyrkebol och *Jonsson* i Myre.

Herr P. Waldenström anförde: Först och främst synes det mig alldeles uppenbart att, om detta sjösänkingsbolag hade fått ett lån på 50,000 kronor från en enskild bank eller kapitalist i stället för af svenska staten, så hade det aldrig kommit på den tanken att föreslå fordringsegaren först att få räntan å lånet efterskänkt och sedan det skett, att få den återstående kapitalskulden afskrifven. För det andra låt oss antaga, att sjösänkingsföretaget hade skett utan något statslån, och att intressenterne deri i närvarande stund stode på samma punkt der de nu stå, det vill säga, hade en skuld på 24,000 kronor. Antag vidare att en enskild motionär förelade Riksdagen en redogörelse för denna skuld samt begärde, att Riksdagen skulle bevilja ett anslag till skuldens betalande. Tro herrarne, att inom statsutskottet ens en enda röst skulle höja sig för att tillstyrka ett sådant anslag, eller att i kammaren någon skulle tala därför? Nej alla skulle finna en sådan motion orinlig. Men att begära ett direkt anslag för att betala en skuld, hvari man råkat genom misslyckade spekulationer, det synes mig icke mer orimligt än att begära en *afskrifning* af sin skuld till staten, då i alla fall omständigheterna äro sådana, att man *kan* betala.

Då jag utom detta anser ett bifall till motionen vara i principiellt hänseende mycket farligt, ber jag att på det lifligaste få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herrar *Jonsson* i Hof och *Gyllensvärd* instämde häruti.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena, gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå; och fann herr talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den senare meningen. Motionären begärde likväl votering, hvilken ock försiggick enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända omröstningsproposition:

Den, som afslår hvad statsutskottet hemställt i utlåtandet n:o 51, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit utskottets nämnda hemställan.

Omröstningen visade 150 ja mot 43 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren afslagen.

§ 6.

I ordningen förekom dernäst lagutskottets utlåtande n:o 42, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till lag angående upphäfvande af fideikommissstiftelser i fast egendom m. m.

*Angående
upphäfvande
af fideikom-
missstiftelser i
fast egendom.*

I detta utlåtande hemställde utskottet, att Riksdagen ville, med bifall till herr P. Anderssons i Högkil förevarande motion, i skrifvelse anhålla, det tacktes Kongl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag, hvarigenom de i riket bestående familjefideikommissstiftelser i fast egendom å landet och i stad upphäfvas, äfvensom förslag till sådana lagbestämmelser, som för ordnande af rättsförhållandena vid siste innehafvarens död må erfordras.

Efter föredragning häraf anförde

Herr von Heijne Lillienberg: Då jag under fideikommissnatur innehar fast egendom på landet samt frälseränta, penningar och lösegendom på vissa villkor, anhåller jag att med anledning af nu föreliggande betänkande få yttra några ord. Jag ber då först få nämna, att jag, ehuru innehafvare af fideikommisssegendom, eller må hända just därför, efter moget öfvervägande beslutat mig för att yrka bifall till lagutskottets förslag om fideikommissstiftelsernas upphäfvande. Mina skäl därför äro, dels att jag i hufvudsak måste godkänna och instämma i flertalet af de i motionen anförda motiv, som äfven vunnit lagutskottets erkännande, dels ock min lifliga öfvertygelse derom, att, allt ifrån fideikommissinstitutionens allmänne införande i vårt land och i all synnerhet sedan grundsatsen om lika arfsrätt här vunnit en allmänne tillämpning, det har funnits ganska många fideikommissinnehafvare, för hvilka det medvetandet känts ganska hårdt, att, om han haft två eller flera barn, hvilka alla, enligt naturens ordning, bort ligga hans hjerta lika nära, förmögenheten, då den vore af fideikommissnatur, skulle öfvergå till endast ett af dem. Enahanda torde förhållandet vara, då en fideikommissinnehafvare har endast döttrar och fideikommissinstitutionen föreskrifver att fideikommisset skall endast till manlig arfving öfvergå. Naturligtvis kännes för en sådan fideikommissinnehafvare hårdt att de egna barnen skola gå såsom sparfven från axet, och må hända torde, då fideikommissstiftelsen innehåller en sådan föreskrift, det antagandet ligga nära till hands, att det intresse, som bör egnas fideikommissets skötsel, lätt nog kan slappas. Huruvida de moraliska skyldigheter, hvartill innehafvare af fideikommiss förpligtas, nu för tiden allmänne kännas och uppfyllas i enlighet med den vackra andemeningen med fideikommissinstitutionen, derom vågar jag icke yttra mig.

Detta är i korthet hvad jag skulle vilja anföra till förmån för
Andra Kammarens Prot. 1890. N:o 31.

*Angående
upphäfvande
af fideikom-
missstiftelser i
fast egendom.
(Forts.)*

motionen. Mot densamma skulle jag vilja säga, att den synes mig ofullständig så till vida, att den endast omfattar fast egendom på landet och i städerna. Jag medgifver visserligen, att det finnes flera skäl för upphäfvande af fideikommissstiftelser i fast egendom, men enligt mitt förmenande stå fideikommissstiftelser i penningar och annan lös egendom i precis samma strid mot lagen om lika arfsrätt som de förstnämnda, hvarför jag anser, att motionären borde hafva beaktat äfven sådana fideikommissstiftelser. Då emellertid ett yrkande om tillägg i utskottets kläm rörande dessa senare af mig nu nämnda fideikommissstiftelser går utöfver motionen och således, så vidt jag kan förstå, äfven utöfver min befogenhet att framställa, skall jag, herr talman, icke tillåta mig något sådant. Jag har endast velat nämna, att jag funnit detta förbigående af fideikommissstiftelserna i penningar och annan lös egendom såsom en brist i motionen. En ytterligare brist och må hända en brist äfven i utskottets betänkande synes mig vara, att det icke blifvit framhållet, huru de nya arfsrättsgrunder, som skola träda i stället för de nu gällande fideikommissstiftelserna, må kunna bringas till utförande och i lag stadgas, om nemligen genom Kongl. Maj:ts och Riksdagens gemensamma beslut fideikommissinstitutionen kommer att upphävas. Jag hade trott, att det för frågans framgång hade varit önskligt, om en förberedande diskussion i sådan rigtning kunnat komma till stånd här i kammaren. I fråga om sådana fideikommissstiftelser, då fideikommisset går i rätt nedstigande led från en innehafvare till hans barn — de må nu vara söner eller döttrar — eller, om barn icke finnas, till innehafvarens annars närmaste arfvinge, synes det mig som skulle, menskligt att döma, någon kränkning af arfsrätten icke ske, om fideikommissstiftelsen upphäfdes. Rörande sådana fideikommissstiftelser åter, då fideikommisset går, så att säga, på bredden i genealogien, d. v. s. innehafves af den, som alltid står testator närmast — sådana fideikommiss finnas i min egen släkt och hafva länge varit föremål för stridigheter — då är det en ganska svårlöst fråga, huruvida fideikommissstiftelsen kan upphävas utan att derigenom sker ett våldförande på den rätt, som tillkommer testators descendenter. Jag måste likväl medgifva, att ju längre det dröjer med fideikommissstiftelsernas upphäfvande, desto svårare blir det att reda den saken. Men detta är, såsom kammaren naturligtvis torde finna, en mycket viktig fråga, af hvilken mångas rätt beröres. Bästa sättet att lösa densamma torde, såsom utskottet äfven framhållit, vara, att Kongl. Maj:t framlägger ett förslag till lag, hvarigenom fideikommissinstitutionen upphäfves och rättsförhållandena vid siste innehafvarens död stadgas.

På sid. 7 i betänkandet har utskottet anfört de åtgärder, som i detta afseende vidtagits i andra länder, och i förhoppning att dylika åtgärder på fullt rättsligt sätt äfven i vårt land kunna vidtagas och genomföras, får jag yrka bifall till utskottets nu föreliggande betänkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Härefter föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 43, i anledning af väckta motioner om ändrad lydelse af § 11 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

*Angående
begränsning
af den
kommunala
rösträtten på
landet.*

I två särskilda motioner, afgifna inom Andra Kammaren af herr *N. Nilsson* i Skärhus, n:o 155, och af herr *O. Jonsson* i Hof, n:o 167, hade, med anslutning till hvad lagutskottet vid flera tillfällen hemställt, föreslagits antagande af en förordning, enligt hvilken § 11 i förordningen om kommunalstyrelse på landet skulle erhålla följande ändrade lydelse:

”Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock att, der för deltagande i sådana besvär, som åligga alla, hvilka inom kommunen erlägga kommunalutskylder, annan grund, än den för utgörande af kommunalutskylder i allmänhet gällande, finnes stadgad, röstvärdet skall vid beslut öfver ärenden, som röra sådana besvär, beräknas efter den särskildt bestämda grunden.

Ej må någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar mot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden, eller i något fall för högre röstetal än det, som enligt röstlängden sammanräknadt tillkommer öfrige röstegande. Uppkommer vid sådan beräkning af rösträtt bråktal, skall det bortfalla.“

Under *punkten 1* af föreliggande utlåtande hemstälde nu utskottet, att hvad i berörda motioner föreslagits icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Emot denna utskottets hemställan hade reservationer anmälts:

af herrar *A. Lilienberg*, *J. Smedberg*, *A. Nilsson* i Rinkaby, *C. Persson* i Stallerhult, *H. Andersson* i Nöbbelöf och *A. Göransson*, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka Riksdagen att antaga följande:

”Förordning angående ändrad lydelse af § 11 i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

Härigenom förordnas att § 11 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, sådan nämnda paragraf lyder i förordningen den 26 oktober 1888, skall hafva följande lydelse:

§ 11.

Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock att, der för deltagande i sådana besvär, som åligga alla, hvilka inom kommunen erlägga kommunalutskylder, annan grund, än den för utgörande af kommunalutskylder i allmänhet gällande, finnes särskildt stadgad, röstvärdet skall vid beslut öfver ärenden, som röra sådana besvär, beräknas efter den särskildt bestämda grunden. *Ej må någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar mot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden, eller i något fall för högre röstetal, än det, som enligt röstlängden samman-*

Angående räknadt tillkommer öfrige röstegande. Uppkommer vid sådan beräkning af rösträtt bråktal, skall det bortfalla.
af den samt af herr O. W. Redelius.
kommunala rösträtten på landet.
(Forts.)

I fråga härom anförde nu

Herr Lilienberg: Såsom kammaren behagade finna, har jag jemte några andra af lagutskottets ledamöter anmält vår reservation mot det förevarande betänkandet. Det förslag, som i denna reservation blifvit framställt, är till innehållet alldeles detsamma, som vid flere föregående riksdagar vunnit denna kammares bifall. Jag torde därför icke behöfva närmare angifva de skäl, som tala för reservationen, utan inskränker mig till att yrka, det kammaren, med afslag på utskottets betänkande i den nu föredragna punkten, måtte bifalla reservationen.

Men medan jag har ordet skulle jag vilja säga, att jag tror att det skulle vara till fördel för en sådan lösning af denna fråga, som denna kammare vid flera föregående tillfällen ansett önskelig, om man dröjde några år att ytterligare motionera i saken. Såsom förhållandet nu är, då motioner årligen förekomma, blir följden endast den, att Första Kammaren förhårdar sig allt mer och mer i sitt motstånd mot denna fråga.

Herr Nydahl: Ja, i denna kammare, herr talman, är det ju icke nödigt att inlåta sig på någon kritik af ett betänkande sådant som det nu föreliggande, ty i afseende på denna rösträttsfråga åtminstone utager Andra Kammaren fortfarande, tror jag, en liberal ståndpunkt, om det också icke kan döljas att den resignation, hvarmed kammaren alltjemt fördrager medkammarens sega motstånd mot den så länge påyrkade reformen, har rätt mycket tycke af en viss likgiltighet för saken. Men jag har icke desto mindre begärt ordet, emedan jag trott att det möjligen icke vore olämpligt att med några få ord söka belysa ett af de motiv, som utskottet anført för sitt afstyrkande af hrr Nils Nilssons och Olof Jonssons motioner, ett motiv, som utskottet tyckes antaga vara godkändt af jemväl dem, hvilka i saken icke dela utskottets uppfattning.

Utskottet säger nemligen ungefär på midten af 3:dje sidan i betänkandet, "att det sätt, hvarpå en sådan öfvervägande rösträtt hittills blifvit inom vårt land utfövad, icke i allmänhet gifvit skälig anledning till klagomål" och ett par rader längre ned på samma sida, att "anhängarne af de framställda förslagen inskränkt sig till att framhålla *möjligheten* af missbruk under nuvarande förhållanden, men sjelfve medgifvit, att sådana i allmänhet icke förekommit." Utskottet menar, att man bör vara belåten med det enligt utskottets tanke kända och erkända faktum, att missbruk af ifrågavarande slag i *allmänhet* icke förekommit. Mig tyckes det dock vara sorgligt nog att, såsom utskottet icke heller förnekar, sådana missbruk *understundom* ske, och jag kan för min ringa del icke förstå annat, än att det bör vara lagstiftningens uppgift att söka, såvidt görligt är, förekomma *möjligheten*

af missbruk. För öfrigt ber jag få påpeka den omständigheten, att det måste vara mycket svårt att här vid lag *bevisa* förekomsten af missbruk. Om t. ex. ett aktiebolag begagnar sin öfvervägande rösträtt inom en kommun till att påtruga kommunen ett beslut om ett kostsamt företag, som väl kan vara gagneligt för bolagets enskilda intressen, men som för kommunen i sin helhet är af ingen eller blott ringa nytta, så är detta enligt mitt förmenande ett missbruk af bolagets öfvervägande rösträtt; men det ligger i sakens natur, att det måste i många dylika fall vara mycket svårt eller rent af omöjligt att *bevisa* att ett sådant missbruk är begånget eller, med andra ord, att nyttan för kommunen af det beslutade företaget icke är så stor, att kommunen bort för detsamma betungas med dermed förenade utgifter. Eller — för att taga ett annat exempel — om en person, vare sig en verklig person eller ett bolag, använder sin öfvervägande rösträtt inom en kommun för att tillsätta en skollärare tvärtemot den menighets önskan, hvars barn denne skollärare skall undervisa, så kan jag icke fatta annat, än att detta är ett missbruk af rösträtten, ehuru jag anser ganska sannolikt, att utskottet icke vill rubricera ett sådant bruk af rösträtten såsom ett missbruk. Sammalunda är förhållandet, när meranämnda röstöfvervigt användes vid val af oafönade kommunala förtroendemän, hvilka, för att i verkligheten vara hvad de heta, eller *förtroendemän*, väl borde få utses vid val efter hufvudtal, och icke efter fyrktal.

*Angående
begränsning
af den
kommunala
rösträtten på
landet.
(Forts.)*

Men om man nu också påstår att dylika fall, som jag nu antydtt och som skulle kunna ökas med ännu andra, blott sällan förekomma, hvartill jag hvarken skall säga ja eller nej, ty min erfarenhet kan ju icke vara så vidsträckt, och någon statistik härutinnan finnes icke, så måste jag likväl fråga: *kan* det penningevälde, som vår nu gällande kommunalförfattning medgifver, öfver hufvud taget *rätt* brukas? För min del tvekar jag icke att härpå svara ett bestämt nej! Ty det är detsamma som att fråga: kan en orättvisa brukas på sådant sätt, att den blir en rättvisa? Och en orättvisa är vår nu gällande kommunala rösträtt eller såsom den numera vanligen kallas: "röstorätt", *emedan* den icke gör rättvisa åt människovärdet, utan proklamerar penningens inhumana och brutala öfvervalde öfver personligheten, *emedan* den icke gör någon skilnad i fråga om beslut, som afse utgifter, och sådana, som icke medföra några utgifter — t. ex. vid tillsättandet af kommunens icke aflönade förtroendeposter — och *emedan* den i sin tillämpning, till förmån för de högst taxerade, kränker sjelfva den princip, hvarpå den hvilar, enligt hvilken hvars och ens inflytande på besluten skall vara afvägdt efter den skatt, som erlägges till kommunen, i ty att en person, som t. ex. har att betala hälften eller något mindre af kommunens utgifter, är i sjelfva verket till följd af sakens natur enrådande gent emot alla öfriga kommunens röstberättigade medlemmar, som tillsammans betala den andra må hända större hälften af utskylderna, hvadan sålunda de högst beskattades faktiska eller effektiva rösträtt är betydligt större än deras nominella; och äfven derigenom, att den icke lemnar någon garanti för att den person, som genomdrifver ett beslut om utgifter, som skola utgå under en längre eller

Angående
begränsning
af den
kommunala
rösträtten på
landet.
(Forts.)

kortare framtid, också får vidkännas dessa utgifter, då de skola betalas; ty det fyrktal, hvarefter han röstat, kan då vara väsentligt reduceradt eller till och med alldeles borta. Den är orättvis både i det ena och det andra afseendet, denna rösträtt, och verkan af densamma är derefter. Den förqväfvär det kommunala intresset hos den allmänhet, som ser sig stå magtlös gent emot en enda person eller ett fåtal. Den vidgar klyftan mellan de olika samhällsklasserna och rotfäster misstroendet dem emellan. Jag vågar till och med påstå, att detta envälde eller fåmannavälde, äfven der det i regeln icke utöfvas, likväl verkar menligt; ty redan den omständigheten, att det när som helst kan komma till användande, utöfvar ett demoraliserande tryck på de mindre bemedlade inom kommunen samt framkallar och underhåller hos dem det för den manliga sjelfständighetskänslan i längden förslappande medvetandet, att de i en viss mening lefva på den eller de magtegandes gunst och nåd. Något sådant var väl icke afsedt med de kommunalförfattningar, som skulle upplifva vår sjelfstyrelse!

Då jag, hr talman, slutar med att yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till de af herrar Nils Nilsson och Olof Jonsson väckta motionerna, gör jag det med den uttryckliga förklaring, att jag icke finner mig tillfredsstäld med motionärernas förslag, men dock kan vara med derom, emedan det i allt fall innefattar frånträdandet af den förkastliga grundsats, hvarpå vår nuvarande kommunala rösträtt hvilar.

Herr Nilson i Lidköping: Då frågan om utsträckning af den politiska rösträtten nyligen förelåg i denna kammare, blefvo, såsom bekant, samtliga i ämnet väckta motioner förkastade. Till den utgång denna fråga då fick bidraga utan tvifvel, ja helt säkert, ganska många af dem som nu ifrigt fordra en begränsning af den kommunala rösträtten på landet. Af dessa frågor är dock den förstnämnda obestriddigen vida mera vigtig och trängande än den senare. Det vore därför icke så alldeles underligt, om åtskilliga anhängare af den politiska rösträttsreformen nu toge repressalier och motsatte sig ändring i den kommunala röstrunden, menande, att man lika väl kan tills vidare låta anstå med den ena reformen som med den andra. Till ett dylikt om dåligt lynne vittnande handlingssätt vill emellertid icke jag för min del göra mig skyldig. Jag är i första rummet intresserad af det politiska streckets sänkande eller till och med borttagande. Men jag erkänner också, att den nu gällande kommunala röstrunden icke är rättvis, utan bör ändras; och ehuru jag icke haft den glädjen att få se den politiska rösträttsreformen vid denna riksdag vinna framgång, skall detta dock icke hindra mig från att nu med nöje understödja det förslag till begränsning af den kommunala rösträtten på landet, som af herr Lilienberg m. fl. i en vid detta betänkande fogad reservation framstälts.

Med en annan reservant, herr Redelius, vill jag äfven instämma deri, att den rösträtt som nu tillkommer bolag, bör i väsentlig mån modifieras, och detta icke blott beträffande landtkommunerna utan äfven städerna.

Jag yrkar bifall till reservanternas förslag.

Herr Bengtsson i Boberg: Jag begärde ordet för att tillkännagifva, att jag kommer att rösta för reservanternas förslag, hvilket jag anser vara det mest tilltalande, och jag gör det så mycket hellre, som jag har en mångårig erfarenhet om verkan af den rösträtt, som nu tillkommer bolag. Inom den kommun, der jag är boende, finnes ett stort ångsågsaktiebolag. Detta representerar ett så stort röstetal, att då förvaltaren, som har fullmakt att rösta för bolaget, äfven röstar för sin egen del och för jordbruksfastigheten, kommunen aldrig kan uppnå motsvarande röstetal, utan förvaltaren beherskar kommunen.

Jag får följaktligen yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Bengtsson i Gullåkra: Att lagutskottet har en viss fallenhet för att afstyra en del motioner, som till utskottet remitteras, vare sig de gå i den riktningen att man begär en bättre fördelning af vissa kommunalutskylder, eller man vill inskränka de högst taxerades rösträtt, det är för oss alla en känd sak. Men jag tror att man, utan att behöfva blifva beskyld för partiskhet, kan påstå att lagutskottet många gånger icke varit så noga med de skäl, som det anför för sitt afstyrkande. I den föreliggande frågan har utskottet på sid. 3 anført såsom skäl för afslag, bland annat, följande: "Då man tillika tager i betraktande, att desse högst beskattade vanligen äro egare af stora gods eller innehafvare af stora industriella anläggningar och sålunda hafva sitt enskilda intresse på ett mera varaktigt sätt förbundet med kommunens gemensamma intressen, synes man kunna antaga, att misstag och öfvergrepp långt mindre äro att befara från desses sida än från en mera vexlande majoritet af lägre beskattade" och därför, menar utskottet, bör man icke fråntaga dem något af sin rösträtt. Härvid vill jag särskildt fästa uppmärksamheten på, att enligt lagutskottets mening innehafvarne af dessa *industriella anläggningar* på landet skulle vara på ett mera varaktigt sätt förbundna med kommunens gemensamma intressen. Derefter ber jag få återkalla i herrarnes minne de skäl lagutskottet anförde för afslag å den af mig väckta motionen om en jemnare fördelning af de utskylder, som betalas för uppförande af tingshus och häradsfängelse. Då yttrade lagutskottet, att egandet af andra beskattningsföremål än fastighet *icke* innebure samma stadigvarande intresse, och att egarne af dylika beskattningsföremål därför icke borde betala lika mycket som de öfriga. För min del tror jag, att man på lagutskottets bevisföring här vid lag kan tillämpa det gamla ordspråket: ändamålet helgar medlen. Ty eljest vore det icke möjligt, att utskottet i ena fallet kunde säga, att de som äro beskattade för andra beskattningsföremål än fastighet, såsom industriella anläggningar och dylikt, icke hafva samma stadigvarande intresse som jordegarne och därför i vissa fall böra betala mindre, och å andra sidan, i nu förevarande fall, säga att de som äro upptaxerade för sådana beskattningsföremål hafva mera stadigvarande intresse och därför icke böra beröfvas den öfvervägande rösträtt de besitta. Detta är en allt för stor motsägelse i lagutskottets bevisföring. Om man vidare läser hvad kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet i förevarande fall stadgar, der det i § 11 heter att röstvärdet beräk-

*Angående
begränsning
af den
kommunala
rösträtten
på landet.
(Forts.)*

Angående
begränsning
af den
kommunala
rösträtten
på landet.
(Forts.)

nas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal, och jemför detta med stadgandet i 12 § 2 mom. i förordningen angående kommunalstyrelse i stad, der det stadgas, att ej må någon kunna vid allmän rådstuga utöfva rösträtt för större antal röster än som svarar emot en femtiondedel af stadens hela röstetal efter röstlängden, eller i något fall för högre röstetal än det, som motsvarar beivllningen för tio tusen riksdalers inkomst af kapital eller arbete“, så är det sorgligt att de motionärer, som framkomma med förslag till inskränkning i den kommunala rösträtten på landet, icke skola vinna det ringaste gehör, och att landsbygden fortfarande skall stå i en annan ställning än städerna samt sakna det skydd mot öfvermagten vid omröstning i kommunens angelägenheter, som är städerna tillerkändt. Detta är icke blott fallet här, utan äfven, såsom jag nämnt, i fråga om deltagandet i kostnaden för byggandet af tingshus och häradsfängelse. Städerna vinna den ena fördelen efter den andra på lagstiftningens område, under det man alltjemt motsätter sig hvarje reform, då det gäller landsbygden. Jag kan icke förstå, hvarför landsbygden alltjemt skall hållas i omyn-dighetstillstånd i jemförelse med städerna. Jag skall därför anhålla om bifall till reservanternas förslag.

Häruti instämde herrar *Andersson* i Hasselbol, *Olsson* i Ornakärr, *Liljeholm*, *Bruse*, *Svensson* i Karlskrona, *Björkman*, *Broström* och *Pehrsson* i Önnerud.

Herr *Jonsson* i Hof yttrade: Det kunde visserligen vara onödigt att yttra sig i denna fråga, emedan jag antager att kammarens beslut är temligen gifvet i alla fall. Men jag skall dock be att få säga ett par ord, emedan talaren på lidköpingsbanken föreföll mig hysa en uppfattning, som icke bör få stå obesvarad i protokollet, nemligen att den politiska rösträtten vore af så ofantligt stor betydelse i jemförelse med den kommunala, att man icke borde arbeta så mycket på genom-förande af nu ifrågavarande reform. Jag vill icke underkänna den stora betydelsen af en utsträckt politisk rösträtt, hvilken jag alltid under den tid jag varit med sökt att befordra. Men lika säkert är, att det från många synpunkter sedt ligger lika stor vikt på att den kommunala rösträtten blifver begränsad, minst så mycket som här är föreslaget, ja, ännu mera.

Om man koncentrerar intresset på den politiska rösträtten och steg för steg utsträcker fordringarna ända till dess man får allmän rösträtt, så skall resultatet deraf blifva, att frågan om begränsning af den kommunala rösträtten kommer att blifva i samma mån eftersatt, och detta åter skall medföra, så vidt jag kan förstå, den följden, att motsatsen mellan de båda kamrarne blefve vida större än hvad den för närvarande är. Jag vill icke fästa mig vid den period, som snart går till ända, ty den har varit exceptionel, och vi få väl hoppas att dess tendenser icke så snart skola komma åter. Men för öfrigt har denna kammare i fråga om lagstiftningen visat sig hysa liberala och reformvänliga tendenser, och jag tror, att det skall blifva så åter, då vi få se den nya kammaren samlad. Om deremot Andra Kammaren

skulle blifva så grundligt reformerad, att den komme att tillsättas på allmänna rösträttens grund, men Första Kammaren stå kvar i sin gamla position, skulle alla konservativa element och alla bakåsträfvare komma att starkt hålla på, att Första Kammaren blefve riktigt genomkonservativ. Hvilka slitningar under sådana förhållanden skulle komma att ega rum mellan kamrarna, är icke svårt för någon att räkna ut. Utvecklingen skulle deremot blifva både lugnare och lyckligare för landet, om dessa båda kamrar reformerades i åsigt något åt samma håll, om Andra Kammaren blefve något förnygrad genom utsträckning af den politiska rösträtten, och Första Kammaren kunde blifva något liberalare stånd genom förändring af den kommunala rösträtten. Jag förstår icke, hvarför man förutom dessa båda hållhakar, som ligga i den högre åldern och census, äfven skall behöfva hafva kvar den kommunala rösträtten på landet i den utsträckning som för närvarande finnes och hvarigenom i minst 20 procent af landsbygdens kommuner ett fåtal, för att icke säga en eller två personer, hafva i sin magt att bestämma utgången af de val, som hafva politisk eller kommunal betydelse. Ty man bör alltid tänka sig, att det härvid gäller icke blott de kommuner, der en person har faktiskt envælde, utan vi kunna äfven dit utan risk räkna till och med de kommuner, der det finnes en person med en fjerdedel af kommunens hela röstetal. Äfven han dikterar besluten, då det är alldeles omöjligt att tänka sig att alla de andra medlemmarne af kommunen skola hafva så stort intresse, att de förmå göra tillräcklig motvigt, samt det dessutom mycket väl kan inträffa att en eller annan är hindrad att infinna sig vid stämman och bevaka sina intressen. Det är också klart att intresset måste slappas, då man vet att man icke har något att betyda. Då man väger dessa förhållanden, har man både faktiska och praktiska bevis på att detta kommunala envælde måste trycka i vida högre grad än statistikens siffror kunna visa.

*Angående
begränsning
af den
kommunala
rösträtten
på landet.
(Forts.)*

Jag vill slutligen nämna något med anledning af den uppfattning, lagutskottets vice ordförande uttalade, eller att det skulle vara lyckligt om man låte denna fråga hvilat en serie år, ty då skulle det kunna hända, att tillmötesgåendet från medkammaren blefve större. Jag fruktar motsatsen. Enda möjligheten att få frågan förr eller senare att gå ligger deri, att man måste oaffätligt söka få in sådana element i Första Kammaren, som vilja gå oss till mötes i lösningen af denna fråga; och om man i stället för det program, som på senare åren blifvit följdt vid valen till Första Kammaren, ville uppställa den fordran att man, så vidt möjligt, sökte få reformvänliga medlemmar in i den kammaren, så tror jag, att man icke endast skulle befördra denna fråga, utan äfven den fråga, för hvars genomförande man lär vara betänkt på en kraftåtgärd, om man får tro hvad pressen på sista tiden sagt. Lade man vid sina val till Första Kammaren hufvudsakligen märke härtill, skulle man vinna flere saker än man hittills vågat hoppas.

Det är naturligt att jag ämnar anhålla om bifall till reservanternas förslag.

*Angående
begränsning
af den
kommunala
rösträtten
på landet.
(Forts.)*

I detta yttrande instämde herrar *Bezell, Eriksson i Elgered, P. Waldenström, Olson i Stensdalen, Johnsson i Thorsberg, Dahlberg, Bromée, Ericson i Borekulla, Truedsson, Hansson i Solberga, Jansson i Saxhyttan, Tysk, Jansson i Krakerud, Carlsson i Nysäter, Nilsson i Sorröd, Erikson i Myckelgård, Gyllensvärd, Hanson i Berga och Andersson i Baggböle.*

Vidare anförde:

Herr Collander: Hvad motionärerna föreslagit synes mig innebära en så blygsam begäran, och rättvisan deraf har blifvit så kraftigt påvisad, att ingenting egentligen återstår att tillägga. Lagutskottets förnämsta invändning ligger väl i fruktan för en förändring af Första Kammarens sammansättning. Men om man går till städerna, som fått sig medgifven jemkning af rösträtten, visar icke erfarenheten någon fara deri. Granskar man hurudana verkningarna af denna jemkning i städerna äro, finner man, att det är de mera burgna elementen, som bestämma utgången af de kommunala valen, och ser man på städernas val till Första Kammaren, tror jag icke att de på något sätt gifvit anledning till en sådan farhåga. Skulle äfven någon liten förändring vara tänkbar, innefatta väl vilkoren för valen till Första Kammaren af högre ålder och förmögenhetsställningar tillräckliga garantier för att mognad i besluten skall vara att förvänta. Jag kan därför icke annat än på det lifligaste instämma i reservanternas förslag och följaktligen yrka afslag på utskottets hemställan.

Herr Elowson: För min del anser jag lämpligt, att hvarje sak behandlas för sig. Derför vill jag icke anställa någon jemförelse mellan en reform af den kommunala rösträtten och en reform af den politiska samt på grund af denna jemförelse uttala ett omdöme, om hvilkendera af dem som är mest berättigad. Jag har för några dagar sedan uttalat mig om önskvärdheten i fråga om den politiska rösträttens utsträckning. Jag anser äfvenledes att den kommunala rösträtten på landet är i flera afseenden orättvis och att den i och för sig behöfver ändras.

Det är utredt att uti flera kommuner en enda person, eller två à tre personer, ega röstpluralitet, och detta anser jag icke öfverensstämma med rättvisa och ej heller befordra det kommunala intresset på landet.

Jag vill också framhålla en sak, som möjligen kan inverka något på den, som skola afgöra frågan i sista instans. Den synpunkten torde förut vara bekant, men det skadar icke att upplifva minnet af densamma:

Vi stå i stor förbindelse till de herrar och män, som togo initiativet till och genomdrefvo våra kommunallagar. För dessa kommunallagars redaktion, sådan den i Riksdagen framlades och antogs, lågo till grund vissa statistiska beräkningar. Men dessa beräkningar voro i visst afseende mindre fullständiga och i andra kanske rent af felaktiga. Den saken är numera fullt konstaterad, och affidne statsrådet

Lagerstråle har också vid ett tillfälle sagt, att han icke haft anledning förutsätta att orättvisor i fråga om den kommunala rösträtten skulle inträffa, eller att i många kommuner en enda person skulle kunna öfverrösta alla de andra.

För min del anser jag, att en reform af denna kommunala rösträtt är synnerligen trängande och synnerligen önskvärd, och jag har därför velat uttala mig i samma riktning och syfte som reservanterna gjort.

*Angående
begränsning
af den
kommunala
rösträtten
på landet.
(Forts.)*

Herr Nilsson i Skärhus: Då frågan genom allt hvad här blifvit anfördt fått en fullständig utredning, finner jag ingen anledning att ytterligare upptaga kammarens tid, utan anhåller endast att kammaren på skäl, som här blifvit framställda, ville afslå utskottets hemställan och bifalla reservanternas förslag.

Herr Wendt: Denna fråga har förevarit så många gånger inom kammaren och så vidlyftigt diskuterats, att något nytt icke kan vara dervid att framhålla. Under den tid jag haft förtroendet att vara ledamot i lagutskottet, har jag varit af den mening, som blifvit den segrande vid utskottets behandling af frågan innevarande år, och jag har icke funnit min mening, sådan den finnes uttryckt i det föreliggande betänkandet, vederlagd af hvad som från andra sidan framhållits. Jag fortfar således att stå vid den mening, som med mig delas af många andra — om än icke af denna kammares majoritet.

Det är egentligen fruktlöst att yrka bifall till utskottets förslag, då utgången af frågan är inom denna kammaren gifven. Men då herr talmannen i alla händelser torde komma att framställa proposition på bifall till utskottets förslag, så tager jag mig dock friheten att göra ett sådant yrkande.

Herr Nydahl: Sedan min uppmärksamhet blifvit fäst derpå, att det knappast går för sig att bifalla motionärernas förslag, emedan det lider af en viss ofullständighet, så skall jag afstå från mitt först gjorda yrkande och i stället förena mig med dem, som yrkat bifall till reservationen.

Herr *Björck* instämde med herr Nydahl.

Herr Sven Nilsson: För min del får jag också anhålla om bifall till reservanternas förslag. Jag kan icke förstå annat, än att Andra Kammaren bör vara angelägen att hålla i sig, så att man icke blott innevarande riksdag utan äfven kommande riksdagar må hålla frågan vid lif och uttala sin mening. Vi veta att i Första Kammaren resultatet sannolikt för närvarande ty värr blifver detsamma som förut. Men när vice ordföranden i lagutskottet med anledning häraf ansåg att man borde släppa frågan för några år, så skulle på det sättet frågan antagligen snarare få sin lösning, tror jag deremot för min del, att ett sådant tillvägagående skulle uppskjuta afgörandet under decennier.

*Angående
begränsning
af den
kommunala
rösträtten
på landet.
(Forts.)*

Detta synes dock gifva vid handen, och jag kan icke föreställa mig annat än att tiden är inne att, såsom här redan påpekats i fråga om Första Kammarens sammansättning, man får söka till att reformera densamma i en mera frisinriad rigtning än hittills. Ty händelserna under de senare åren hafva bevisat, att den blifvit allt mer och mer tillbakahållande, allt mer och mer konservativ, för att ej säga reaktionär. Det beslut, som i Första Kammaren fattats i dag rörande fideikommissrätten, likasom många andra frågor, utgör ett talande bevis på huru de återhållande krafterna inom den kammaren vuxit i styrka, i synnerhet under de 3 à 4 senaste åren, då protektionisterna varit de rådande vid valen. I föl, då fideikommissfrågan förevar, fans det i Första Kammaren 54 röster, som ville taga bort fideikommissrätten, men i år har antalet af dem, som vilja fideikommissrättens upphörande, sjunkit till 38. Valen hafva således på sista tiden, ej minst vid sista valet, gått i den rigtning, som herr Olof Jonsson påpekade. Men jag kan icke förstå annat än att, ju mera och ju oftare Första Kammaren på det viset sätter sig emot folkets önsknigar, ju lättare skall man kunna få den reformerad på ett sådant sätt, att åtminstone *några* billiga och rättvisa reformer låta sig genomföras. Andra Kammaren bör därför icke vid någon riksdag släppa de reformer den önskar få genomförda, ty slutligen skall den segra.

Såsom jag redan förut sagt, anholder jag om bifall till reservanternas förslag.

Häruti instämde herrar *Petersson* i Brystorp, *Andersson* i Löfhult, *Ersson* i Vestlandaholm, *Andersson* i Örstorps, *Holm*, *Andersson* i Himmelsby och *Larsson* i Mörtlösa.

Herr Eriksson i Norrby: Då jag icke instämt med någon af de föregående talarne, ber jag att få tillkännagifva, att jag ansluter mig till reservanternas förslag. Jag kan icke förstå den invändning, som man gjort, att förslaget skulle vara någon till skada. Det skulle komma att medföra gagn för det allmänna, och då förefaller mig denna invändning obefogad. Det är olämpligt att bolag skola hafva så stort inflytande vid de kommunala beslutens fattande. Enligt min uppfattning är också en sådan ändring i detta förhållande, som den, hvilken föreslagits, både önskvärd inom hela landet och fullt berättigad.

Saken synes mig så klar, och ärendet har blifvit så grundligt utredt, att jag ingenting vidare har att tillägga, utan inskränker mig till att yrka afslag å utskottets betänkande och bifall till reservanternas förslag.

Herr Andersson i Lyckorna: Jag skall icke besvära kammaren med att anföra några ytterligare skäl. Ty sådana hafva här redan mer än tillräckligt blifvit framhållna. Jag har endast velat, innan diskussionen afslutas, tillkännagifva, att jag förenar mig med dem, som yrka bifall till reservanternas förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt propositio-

ner gifvits å de olika yrkandena, afslog kammaren utskottets hemställan och antog det yrkande, som innefattades i herr Lilienbergs m. fl:s vid punkten fogade reservation.

Punkten 2.

Bifölls.

§ 8.

Föredrogs och bifölls Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8 (i samlingen n:o 25), i anledning af väckt motion angående utredning i fråga om behovet af vård för de sinnessjuke för åtskilliga embets- och tjenstemän att anslå vissa mottagningstider.

§ 9.

Slutligen föredrogs Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8 (i samlingen n:o 26), i anledning af väckt motion angående utredning i fråga om behovet af vård för de sinnessjuke inom landet m. m.

Om utredning i fråga om behovet af vård för de sinnessjuke inom landet m. m.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 69, hade herr *Gustaf Berg* hemställt, att Riksdagen måtte till Kongl. Maj:t aflåta underdånig skrifvelse med anhållan, att Kongl. Maj:t ville låta utreda förhållandet med afseende å behovet af vård för de sinnessjuke inom landet samt derjemte angifva och föreslå det sätt, som må finnas lämpligt till behovets snara afhjelpande, utan att allt för stora kostnader för statsverket deraf åstadkommas.

Utskottet hemställde emellertid, att ifrågavarande motion icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda.

Herr Lönegren begärde ordet och yttrade: Det är alldeles obestridligt, att vården och behandlingen af sinnessjuke i Sverige under senaste decennier gått betydligt framåt och förbättrats. Detta glädjande förhållande framstår tydligt, särdeles för dem som i likhet med mig varit i tillfälle att göra jämförelser mellan det nuvarande tillståndet och det som var rådande för trettio, fyrtio år sedan. Nu inrymmas de sinnessjuke i ändamålsenliga, rymliga och välförsedda lokaler och de behandlas såsom sjuke med ömhet och kärleksfull omvårdnad. Annorlunda var det förr i tiden, då dessa sjuke understundom betraktades nästan som brottslingar, och sjukvården icke sällan antog karakteren af straff, ehuru de bestraffade naturligtvis voro alldeles otillräkneliga för sina gerningar. Den närmaste orsaken till detta förbättrade sanitära förhållande i afseende på de sinnessjuke är att söka i Riksdagarnes liberalitet, i de verkligt storartade anslag Riksdagen tid efter annan anvisat till nybyggnader, inventarier, läkarevård m. m. och man kan verkligen nu med allt skäl säga, att på detta område mycket blifvit gjordt, mycket, särskildt med hänsyn till våra begränsade tillgångar;

Om utredning i fråga om behovet af vård för de sinnessjuka inom landet m. m.
(Forts.)

men på samma gång måste man ock erkänna, att icke allt är så välbestäldt som det borde vara, att åtskilligt ännu återstår att göra.

Enligt öfverstyrelsens för hospitalen berättelse för år 1888 funnos under samma år i Sverige 7,068 sinnessjuka, deruti ej inberäknade idioterna, hvilkas antal uppgick till 5,456. Af dessa 7,068 voro endast 1,982 intagna på hospital eller asyl. Jag vill i parentes anmärka, att siffrorna uti berättelsens olika tabeller icke helt och hållet öfverensstämma, men vid denna frågas bedömande inverkar detta icke. — Af de öfriga omkring 5,000 sinnessjuka förvarades de flesta i sina hem, de andra i enskilda anstalter, i fattighus och i länslasarett. Jag vill ingalunda påstå, att alla dessa eller omkring 5,000 sinnessjuka äro i oundgängligt behof af hospitalsvård, men säkert är, att en omsorgsfullare behandling och vård af sakkunnig läkare, och en sådan fås vanligen ej annorstädes än på hospitalen, skulle vara i hög grad önskvärd för många af dem; lika säkert är, att för många af dessa sjuklingar har inträde sökts på hospitalen, utan att det kunnat erhållas. Öfverstyrelsen uppger i sin berättelse, att under nyss nämnda år 1888 210 ansökningar om intagande på hospital till öfverstyrelsen inkommit utan att plats kunnat beredas; och jag tror mig kunna på grund af uttalanden från hospitalsläkare våga det påståendet, att antalet af dem, för hvilka inträde förgäfvos blifvit sökt, varit mycket större, enär många sökande hafva nöjt sig med det nekande svar, de erhållit af hospitalsläkaren, och ej ingifvit skriftlig ansökan. Detta förhållande, det må nu gälla 210 sjuka eller ett större antal, är högst beklagligt, ty i detta fall, som i många andra, gäller det att snar hjälp är dubbel hjälp, och ju förr en sinnessjuk kan komma under läkarebehandling, desto större äro utsigterna för ett återvinnande af helsan. Statistiken gifver vid handen, och detta är synnerligen beaktansvärdt, att utaf sådana sinnessjuka, som efter endast en kortare tids sjukdom kommit under hospitalsvård, hafva 40 proc. tillfrisknat, men att utaf dem, som först efter längre tids sjukdom kommit till hospital, hafva endast 10 proc. tillfrisknat.

Hvad vi således i främsta rummet böra sträfva efter, det är att bereda möjlighet för sådana, som drabbas af sinnessjukdom, att så fort som möjligt komma under ordentlig läkarebehandling, det vill säga att komma in på hospital. Men dermed vill jag ingalunda säga att man behöfver öka hospitalens antal; ty jag tror att med nya arrangement skola de som vi reda ega vara tillräckliga, särdeles sedan det vid Piteå blifvit färdigt och upplåtet. Bland de patienter, som på hospitalen vårdas, finnas många, för hvilkas botande läkarens kunskaper och bästa vilja äro vanmäktiga. Några af dessa patienter äro våldsamma och kunna för den skull icke utskrifvas, de måste alltjemt stanna inom hospitalsmurarne; men det finnes andra — och de utgöra det största antalet — som visserligen äro obotliga, men som äro lugna till sinnelaget och ofarliga, och deras plats är icke på hospitalen. De hafva ingenting der att vinna, men upptaga platsen för sådana sjuka, hvilka, om de under första sjukdomsstadiet komme under läkarevård, skulle med stor antaglighet kunna återvinna helsan. Dessa obotliga men ofarliga patienter kunna och böra från hospitalen utskrifvas,

och en utskrifning eger visserligen rum äfven nu fast i mindre skala än det borde ske; läkarne hafva nemligen en sorglig och på exempel rik erfarenhet af, att sådana utskrifningar i allmänhet icke leda till något godt resultat, ty då dessa utskrifne återkomma till sina fattiga, ofta usla hem och komma tillbaka i gamla, understundom mycket irriterande förhållanden, så återfalla de inom kort i vansinne och måste ånyo intagas å hospital. Om emellertid plats bereddes för dessa obotligt sjuka, men ofarliga patienter, hvilkas antal uppgår till 50 proc. af hela patientantalet å våra hospital, så skulle dermed mycket vinnas och utrymmet för de våldsamma och sådana som undergå behandling i sjukdomens första stadium befinnas tillräckligt. Det som nu hos oss behöfves, det är asyler, der vård och tjenlig behandling kan egnas sådana från hospitalen utskrifna obotliga patienter, som man ej vågar återsända till hemmen; och då dylika anstalter — asylerna — anskaffas och underhållas för betydligt billigare pris än hospitalen, så torde det vara skäl att hädanefter slå in på den bogen. I fråga om priset ber jag få nämna att kostnaden för en patient, som vårdas i asyl, icke uppgår till mer än $\frac{1}{3}$ af den kostnad, hvartill vårdandet i hospital belöper sig; kostnaden för asyler beräknas nemligen till circa 1,700 kronor för hvarje der inrymd sjukling, då deremot motsvarande kostnad för hospital uppgår till 5,000 kronor.

Men det är nu icke fråga om några nybyggnader, hvarken för asyler eller hospital, ej heller om något annat anslag. Det gäller här endast en undersökning och utredning, i hvad mån behof af större utrymme förefinnes och huru sådant må kunna på lämpligaste sätt och för billigaste pris beredas för mottagande af sådana sinnessjuke, som nu ej kunna erhålla nödig vård, om platserna, der vårdanstalter böra anläggas, huru med läkarevården bör ordnas, och hvarifrån medlen skola tagas, om och i hvad mån staten, kommunerna och landstingen skola bidraga till kostnadernas bestridande.

En sådan undersökning kan ju aldrig blifva till skada, men visserligen till mycket gagn i framtiden, när dylika frågor komma att behandlas. Jag kan sålunda för min del icke finna något rimligt skäl, hvarför utskottet afslagit motionärens framställning, och jag vill af intresse för sjukvården och af intresse för enskilde och kommuner, hvilka nu på grund af på hospitalen bristande utrymme hafva ofta mycket stora svårigheter och kostnader för vårdande af sinnessjuke, på det lifligaste anhålla om bifall till det förslag herr Berg i sin motion framställt.

Med herr Lönegren förenade sig herrar *Ahlström, Schöning, P. Waldenström, Nydahl, Carlsson* i Nysäter, *Hyggrell, Arhusiander, Ersson* i Vestlandaholm, *Ersson* i Arnebo, *Sundberg* i Vexjö, *Nilson* i Lidköping, *Ekeborgh, Petersson* i Hamra, *A. V. Carlson, Wittrock, Beskow, Björck, Höglund, Andersson* i Hasselbol, *Persson* i Heljebol, *Söderblom, Redelius, von Heijne Lillienberg, Sjöberg* och *Swarthing*.

Motionären, herr G. Berg, anförde: Efter de talrika instämmanden, som följde på den siste ärade talarens anförande, skulle jag kunna

Om utredning i fråga om behofvet af vård för de sinnessjuke inom landet m. m.
(Forts.)

Om utredning i fråga om behovet af vård för de sinnessjuke inom landet m. m.
(Forts.)

inskränka mig till att vara ganska kort. Jag skall icke heller upptaga kammarens tid synnerligen länge. Men då mot min motion framhållits, att syftet väl vore godt, men att motiven icke vore tydligt uttalade och markerade, så anser jag det vara min skyldighet att framhålla dessa motiv något mera fullständigt.

Enligt nu gällande stadga angående sinnessjuke af 1883 indelas statens anstalter för sådana sjuke uti *hospital*, eller kuranstalter, och *asyl*er eller vårdanstalter. Å *hospital* skola intagas de sinnessjuke, som anses kunna till helsan återställas eller förbättras, äfvensom sådana sinnessjuke, som visat sig vara samhällsvådliga; å *asyl* återigen i allmänhet de obotlige äfvensom de, hvilka lida af fallandesot. Derjente må, derest utrymmet medgifver, vid *asyl* intagas och vårdas idioter, som äro så våldsamma eller opålitliga, att ändamålsenlig vård i hemmet icke kan dem beredas. Jag ber i detta hänseende få påpeka, att så just för närvarande är händelsen med 129 idioter i vårt land. Utrymmet har icke räckt till för att bereda plats åt flere. Staten kan ej heller bär träda emellan. Staten har att fylla ännu viktigare skyldigheter, att motsvara ännu mer berättigade kraf, som ställas på densamma af de mera olycklige, nemligen de verkligt sinnessjuke. Sålunda, af hela den stora skara idioter, som finnes i vårt land, och hvilken för närvarande uppgår till ett antal af 5,456, är det endast 129, som stå under statens vård. Alla de öfrige äro och måste vara öfverlätna åt den enskilda barmhertigheten, åt det understöd, som kommunerna, landstingen och andra korporationer för deras vård kunna lemna. Jag ber emellertid få säga, att jag nu lemnar å sido idioterna och att sålunda det, som jag kommer att vidare yttra, afser uteslutande de verkliga dårarne.

Genom den nämnda hospitalsstadgan har en gammal tvistefråga blifvit löst, i det att statens skyldighet att ombesörja hospitals- och asylvården blifvit fullt erkänd. Detta framgår såväl när man läser sjelfva stadgan som ock af de motiv, som åtföljde det förslag till stadga, hvilket afgafs af den för ändamålet nedsatta komité — en komité, som hade till ordförande den oförgätlige menniskovän, som i dessa dagar skattat åt förgängelsen: Magnus Huss. I dessa motiv heter det nemligen på ett ställe: "Sedan vården om sinnessjuke i allmänhet numera blifvit af staten öfvertagen, torde deraf följa det anspråk, att vård å offentlig anstalt bör vara att tillgå för alla sinnessjuke, som deraf må vara i behof och ej äro i tillfälle att på enskild väg erhålla hvad deras tillstånd kräfver." Ja, det är just detta anspråk, som jag i min motion velat förfäktat — detta anspråk, som bör ligga oss alla varmt om hjertat.

Jag skall nu bedja att få tillse, huru detta anspråk för närvarande är tillgodosedt. Jag gör detta genom att som hastigast kasta en blick *dels* på antalet sinnessjuke i vårt land och *dels* på sjukplatsernas antal. Jag skall göra denna framställning så kort som möjligt. Jag vill då först nämna, att, såsom den föregående ärade talaren redan framhållit, antalet sinnessjuke i landet vid slutet af år 1888 utgjort 7,068 — detta enligt provinsial- och distriktsläkarnes rapporter, grundade på uppgifter från presterskapet. Men, mine herrar,

denna siffra är alldeles för lågt beräknad. Derom kan man öfvertyga sig, blott man kastar en blick på medicinalstyrelsens senaste officiella berättelse, der det alldeles obetingadt medgifves, att uppgifterna från hufvudstaden äro bristfälliga till följd af bristande uppgifter från presterskapet. Hur otillförlitliga uppgifterna i detta afseende äro, visas vidare deraf, att enligt det sammandrag af provinsial- och distriktsläkarnes uppgifter, som åtföljer medicinalstyrelsens berättelse, antalet af dem, som vid 1888 års utgång vårdades å hospital eller asyl, utgjort endast 1,982, hvartill då komma 129 idioter, eller tillsammans 2,111, hvaremot medicinalstyrelsen i sina egna uppgifter upptager antalet af de platser, som vid nämnda tid funnos å hospital eller asyl, och hvilka till allra största delen voro upptagna, till 2,572. Sålunda förefinnes i detta hänseende en skillnad på öfver 400 mellan å ena sidan provinsial- och distriktsläkarnes uppgifter och å andra sidan medicinalstyrelsens berättelse — hvilken senare åter grundar sig på hospitalsläkarnes rapporter. Nu gifves det emellertid en framstående hospitalsläkare i vårt land, hvilken gjort en beräkning, stödd på egen och andras mångåriga erfarenhet, enligt hvilken beräkning de sinnessjukes antal i förhållande till befolkningen skulle utgöra två pro mille, idioternas åter en pro mille; och efter denna beräkning, hvilken i fråga om idioterna visat sig hålla streck, då nemligen desses antal för närvarande uppgår till något öfver 5,000 såsom förut är nämnt, efter denna beräkning, säger jag, skulle de verkligt sinnessjuka vid 1890 års folkräkning komma att utgöra omkring 10,000. Jag skall emellertid nu fästa mig endast vid den officiella siffran 7,068. Sjukplatsernas antal utgör för närvarande 2,614, men skulle, under årets lopp, sedan Lunds under byggnad varande asyl blifvit färdig, stiga till 3,214. Följaktligen äro platser nu beredda för endast 39 procent, och vid årets slut, sedan Lunds asyl blifvit fullbordad, skulle siffran blifva 45 procent. För närvarande fattas nu sålunda platser för 4,454 och vid årets slut för omkring 3,800. Nu medger jag visserligen lika villigt som den föregående ärade talaren, att visst icke *alla* dessa behöfva hospitals- eller asylvård. En del af dem kunna utan olägenhet vårdas i hemmet. Men enligt gjorda approximativa beräkningar, utgående från den förutsättningen, att 60 till 70 procent af de sinnessjuka äro i behof af hospitals- eller asylvård, skulle man komma till den slutsats, att för närvarande finnas åtminstone 2,000 verkliga dårar, som behöfva den vård, hvilken hospitalsstadgan tillförsäkrar dem, men som de i följd af bristande utrymme icke kunna erhålla. Den officiella statistiken visar, att under 1888 inkommit från hospitalen 210 ansökningar om plats, hvilka blifvit remitterade till öfverstyrelsen för hospitalen, d. v. s. medicinalstyrelsen, emedan plats å de respektive hospitalen ej kunnat omedelbart beredas; och herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet yttrade för några dagar sedan, att det skulle finnas 187 personer, för hvilka officiellt begärus hospitalsvård, men hvilka för närvarande icke kunde erhålla sådan. Men, mine herrar, icke heller dessa siffror äro någonting bevisande. De afse blott antalet formliga ansökningar, åtföljda af behöriga handlingar, som inkommit från hospitalen till följd af bristande utrymme.

Om utredning i fråga om behofvet af vård för de sinnessjuka inom landet m. m.
(Forts.)

Om utredning i fråga om behovet af vård för de sinnessjuka inom landet
m. m.
(Forts.)

Men de afse alls icke det oändligt mycket större antal fall, der en blott förfrågan, muntlig eller skriftlig, men utan att innefatta någon formlig ansökan, inkommit till hospitalsläkaren och då sökanden trädt tillbaka och låtit sig nöja med läkarens besked, att alla platserna vore upptagna. En hospitalsläkare har sagt mig, att det går knappast förbi någon enda dag, då han icke får någon ansökan om plats, muntligen eller skriftligen eller genom telegram, hvilka ansökningar nästan alla måste afslås.

Olägenheterna af dessa förhållanden har den föregående ärade talaren redan framhållit, men jag skall be att också i någon mån få belysa dem. Den första olägenheten är naturligtvis den, att många sinnessjuka som behöfva vård å hospital, måste vänta på inträde och under tiden utsättas för svår vanvård. Jag kan i detta afseende nämna exempel, hurusom det fins sinnessjuka, för hvilka plats begärts redan i augusti 1889 och hvilka äro i allra största behof af vård å hospital, men som fortfarande måste vänta derpå. Platserna å hospitalen skulle emellertid vara tillräckliga, om de finge användas uteslutande för det ändamål, för hvilket de äro afsedda, nemligen för vården om sådana patienter, som anses kunna botas. Så är emellertid nu icke förhållandet i realiteten. Visserligen föreskrifver en § i hospitalsstadgan, att "å hospital intagen person, som af öfverläkaren pröfvas icke vidare vara föremål för behandling derstädes, men dock fortfarande i behof af vård å offentlig anstalt, bör till asyl förflyttas." Men, mine herrar, då det *icke finnes* några platser på asyl — jag säger, att det icke finnes, det ges visserligen vid asyl i Malmö 175 platser och vid den nya asyl i Lund skulle det komma att bli 600, således inalles 775, men detta antal är långt ifrån tillräckligt — då det sålunda hittills icke gifvits och fortfarande icke kommer att gifvas tillräckligt antal platser på asyl, hvad blir då deras öde, som utskrifvas? Den stora frågan uppställer sig då för hospitalsläkarne: hvad skola vi göra? Å ena sidan framställer sig de redan intagnes berättigade kraf på att icke utkastas och prisgifvas åt vanvård, som skulle utplåna hvad som blifvit bättradt, och å andra sidan angelägenheten deraf, att de nyligen insjuknade så fort som möjligt intagas för att vinna bot eller bättring. Och då man vet, hur vigtig den första hjälpen är för desse sjuka, så leder denna konflikt till det resultat, att hospitalsläkarne evakuera en del platser för att bereda de nyligen insjuknade rum. De obotlige — och nu kommer jag till den andra svåra anmärkningen — utskrifvas på detta sätt från hospitalen, men de få icke plats på asyl, af nyss anförda skäl. Hurudant blir då deras öde? Jo, de utsättas i allmänhet för den svåraste vanvård i hemmen. Äfven den redligaste afsigt, äfven den bästa och kärleksfullaste vilja kan icke hindra sådant!

Då jag nu framställt ett sådant påstående, anser jag mig också skyldig att belysa förhållandet med några exempel. Jag sade till en början, att de, som vänta på inträde å hospital, utsättas för svår vanvård. Ett enda exempel, taget, kan jag säga, ur högen af dem, som stå mig till buds, kan vara tillräckligt att visa sanningsenligheten af mitt påstående. En qvinna från Gotland intogs under 1888 eller 1889

på ett hospital. Hon hade då under ett års tid, i brist af plats å sådant, varit instängd uti ett hörn af ett rum, afstängdt med starka spjelor. Månader hade gått utan att hon var utom buren. Hennes omgifning fruktade att släppa henne lös, hon kunde ju skada både sig sjelf och andra. Men, mine herrar — och här kommer exemplet till heders — sedan hon fått plats och vård å hospitalet, så är hon visserligen opålitlig, men 5 å 6 veckor kunna gå, då hon tillbringar sin tid och arbetar i dagrummet utan att tecken till återfall visa sig. Hafva sådana visat sig, så har hon blott för en half eller en dag behöft isoleras, och ofta har det till och med varit tillräckligt att blott *hota* henne med att instängas i isoleringsrummet, för att hon åter skulle blifva lugn och arbetsam. Sålunda, denna qvinna fick ett helt år sitta instängd i bur därför att å hospital saknades plats för henne; och så fort hon kommit dit, blef hennes tillstånd väsentligen förbättradt.

Om utredning i fråga om behofvet af vård för de sinnessjuka inom landet
m. m.
(Forts.)

Jag skall äfven be att få framhålla några exempel rörande sinnessjuka, som varit berättigade att vinna inträde på asyl, men för hvilka der icke funnits plats. Jag känner i detta fall till — genom pålitlige personers uppgifter — hurusom en sinnessjuk person varit af fattigvårdsstyrelsen utackorderad för 20 öre per dag och hos sitt värdfolk suttit instängd inom slutna luckor. Jag känner sjelf till fall och har hört uppgifvas andra dylika, då dårar suttit fastsmidda med jern vid väggarna eller varit instängda i burar. Jag har hört ett exempel, som i detta fall kan vara ganska upplysande: En qvinna utskrefs för ett par år sedan från ett hospital i södra Sverige. Hon hade obotlig mordbrandsmani. Hennes plats var naturligtvis å asyl, men der kunde plats icke beredas. Hon omhändertogs af fattigvårdsstyrelsen och utackorderades till en torpare. Då torparen och hans hustru — familjen utgjordes ej af flere personer — gingo i dagsverken, medtogs den sjuka qvinnan, eftersom hon icke kunde lemnas utan tillsyn i hemmet, samt bands med ett rep vid någon påle, träd eller gärdesgård i närheten af det ställe, der torparen och hans hustru gingo i sitt arbete. Då dessa förflyttade sig till annan plats, medtogs qvinnan och bands på något annat ställe. — Detta är mig meddeladt af en läkare, som förut skött qvinnan och under en resa påträffade henne på detta sätt, såsom han uttryckte sig, "tjudrad".

Allas öde är dock icke så pass meniskt som denna qvinnas. — Jag skall be att få framhålla ännu ett exempel och lofvar att det skall blifva det sista. Då jag framställt påståendet, att en så grym vanvård eger rum, anser jag nemligen att det också är min skyldighet att bevisa mitt påstående. — Exemplet återgifves med hospitalsläkarens egna ord.

"En 17 års yngling från W:s socken blef, ehuru obotlig, inremitterad af kongl. medicinalstyrelsen till N. N. hospital, der han 1887 intogs. Ifrån att hafva varit osnygg, våldsam och opålitlig, blef han snart genom den erhållna vården snygg, stillsam och lugn samt kunde till och med förrätta något litet arbete. Sedan han varit der intagen omkring 1½ år, måste han, för att lemna plats åt andra, som mer än han voro i behof af hospitalsvård, utskrifvas. Redan några veckor

Om utredning i fråga om behovet af vård för de sinnessjuke inom landet
m. m.
(Forts.)

efter utskrifningen började han förfalla i sitt gamla tillstånd, och ansökan gjordes å nyo om hans intagande å asyl, men som plats der icke kunde beredas honom, har han måst vårdas i hemmet, der en afskrankning, ett slags bur, uppförts i ett rum. I denna bur har nu denna patient likt ett djur vårdats i något öfver ett år utan förändring i tillståndet, och torde väl ännu få vänta ytterligare ett halft år på bättre vård. Han ligger nu der naken i halmen uti sin bur, höljd af smuts, förtärande sina egna exkrementer.“

Detta exempel synes mig mycket belysande, icke såsom en illustration till det djupaste menckliga elände, ty att sådant existerar, det känna vi nog utan att exempel behöfva framdragas, utan såsom ett bevis derpå, huru detta elände kan förvärras, försvåras och framkallas utaf brist på vård. — Så länge denne yngling vårdades å hospitalet, var han snygg, stillsam och lugn, men när han därifrån utskrefs och sedan icke kunde få plats på asyl, huru blef han sedan? Ja, läkaren har sjelf gifvit svar härpå!

Nu skulle man kunna säga, att detta varit ett enstaka exempel. Men läkaren säger sjelf uti det meddelande, jag håller här i min hand: *”sådana fall kunna utan svårighet framdragas i många hundratal.”*

Jag skall nu be att i största korthet få bemöta utskottets utlåtande.

Utskottet har lemnat oss en utredning af allt hvad vi gjort för hospitalsväsendet allt sedan 1874, d. v. s. under 16 års tid, och på samma gång icke glömt att framhålla hvad vi komma att göra in till dess vi hunnit få hospitalet i Piteå färdigt. Ja! det är mycket vi under denna tid uträttat; jag har också indirekt erkänt det i min motion. Men utskottets tillvägagående synes mig dock något egendomligt, ty här är fråga om, huru vida vi böra göra något vidare och icke om hvad vi hafva gjort. Utskottet erkänner att antalet platser icke motsvarar behovet, och utskottet kan väl icke gerna göra något annat, sedan jag till utskottet öfverlemnade utdrag af hospitalsläkarnes berättelser till medicinalstyrelsen för år 1888, hvilka alla berättelser samstämmigt innehålla, att tillräckligt utrymme å hospitalen saknas. Utskottet medgifver vidare, att det synes vara en allmän mening både hos läkare och allmänheten, att behovet af offentlig sjukvård för de sinnessjuke kräfver ytterligare åtgärder från det allmännas sida, och utskottet erkänner slutligen, att de sakkunnige i frågan äro ense derom, att man efter fullbordandet af hospitalet i Piteå kommer att ega tillräckligt många hospital för sådana sinnessjuke, som kunna blifva föremål för kurativ behandling, och att nybyggnader för framtiden böra afse asylor för obotligt sjuke. Ja! detta är mycket riktigt; det som fattas oss är just asylor. Jag skall med anledning häraf be att få åberopa ett yttrande af medicinalstyrelsens högt ärade och aktade chef, hvilket af honom fälles vid ett läkaremöte i Helsingborg år 1888. Yttrandet är mycket kort, endast trenne rader, hvarför jag vill uppläsa det i sin helhet. Han säger der nemligen: *”med professor Ödmansson är jag enig om att något måste göras, och torde det bästa vara att försöka hvar och en i sin stad påverka ett kraftigt byggande af asylor och en ökad utskrifning från hospitalen.”*

Om vi nu se till huru utskottet sökt afhjelpa de påpekade och af utskottet erkända bristerna, återoppar utskottet till en början, huru-
 som presterskapet i fråga om de sinnessjuke's antal årligen lemna uppgifter, som sedan sammanföras genom öfverstyrelsen för hospitalen. Men utskottet har förbisett, att uppgifterna till och med från Stockholm äro officiellt erkända att vara ofullständiga samt att således uppgifterna från andra orter äfven helt visst äro detsamma. Utskottet medgifver visserligen, att genom dessa uppgifter icke vinnes upplysning om huru många af de utom hospitalen vårdade äro i den ställning, att vård i offentlig anstalt är behöflig eller skulle ifrågakomma, i fall tillräckligt utrymme finnes i desamma, men säger tillika, att en utredning i detta afseende icke kunde blifva tillförlitlig. Men *hvarför* en sådan utredning icke skulle kunna blifva detta, derom har utskottet icke lemnat någon förklaring, derom lemnas vi i fullkomlig okunnighet. Jag vågar påstå, att en sådan utredning icke bör blifva otillförlitlig. Jag kan i detta fall gifva exempel från Elfsborgs län, huru-
 som detta läns landsting genom en komité låtit noggrant utreda antalet af de sinnessjuke, som år 1888 funnos i länet, och till hvilken kategori de hörde. Resultatet af denna undersökning blef, att i det länet funnos 90 från hospital såsom obotliga utskrifna, hvilka ansågos böra tagas i förvar i allmän inrättning, 50 af fallandesot besvärade, som emellertid voro för sig eller andra vådliga och därför ej ansågos kunna vårdas i hemmen, samt 290 dels akut sinnessjuke, för hvilka plats icke kunnat å hospital beredas, och dels sådana obotliga sinnessjuke, som visserligen icke varit å hospital vårdade, men icke utan olägenheter kunde vårdas hos enskilde. — Skulle icke Kongl. Maj:t med den apparat, som står till buds, kunna förskaffa lika noggranna uppgifter från *alla* län? Jo, helt visst, och gent emot utskottet vågar jag sålunda påstå, att vi behöfva utredning i två fall, dels i fråga om verkliga antalet af sinnessjuke och dels beträffande huru många af dessa äro i behof af vård å hospital eller asyl. Först sedan en sådan utredning skett, kan ett planmessigt förslag uppgöras.

Om utredning i fråga om behöfvet af vård för de sinnessjuke inom landet
 m. m.
 (Forts.)

Utskottet håller vidare före, att det normerande i fråga om våra kommande byggnadsföretag bör blifva förhållandet mellan tillgång och efterfrågan på platser. — Tillgång och efterfrågan, ja det är ju måttstocken på penningaränta och en del andra pridförhållanden, men icke rätta måttstocken, efter hvilken vi böra ordna vårt hospitalsväsende. Detta bör ske på ett mera planmessigt sätt.

Slutligen säger utskottet, att det "tvekat om lämpligheten af att en framställning derom nu göres hos Kongl. Maj:t, då nemligen Kongl. Maj:t oafbrutet haft sin uppmärksamhet fäst på ifrågavarande angelägenhet." Detta resonnement anser jag icke hålla fullt streck. Skulle Riksdagen icke kunna göra en framställning till Kongl. Maj:t i ett ämne, som af både Kongl. Maj:t och Riksdagen följts med uppmärksamhet, utan endast i sådana ämnen, åt hvilka Kongl. Maj:t tilläfventyrs icke egnat tillbörlig uppmärksamhet? Vore denna uppfattning riktig, skulle ju hvarje skrifvelse till Kongl. Maj:t i ett önskningsmål vara ett uttryck för den tanke, att Kongl. Maj:t icke egnat saken någon större uppmärksamhet.

Om utredning i fråga om behovet af vård för de sinnessjuka inom landet
m. m.
(Forts.)

Jag skall icke upptaga kammarens tid längre, ehuru jag skulle kunna hafva både ett och annat att i denna sak tillägga, men ber dock att få påpeka ännu en omständighet, nemligen huru som vårt grannland Danmark i detta nu har sin hospitals- och asylvård så ordnad, att efter den berättelse i detta ämne för år 1888, som jag här håller i min hand, staten blifvit satt i stånd att lemna vård åt hvar enda hospitals- eller asylberättigad person i hela landet.

Herr talman! Jag skall därför sluta, och jag gör detta genom att yrka bifall till min motion. Det är vår pligt att behjerta dessa arma dårars ställning. Alla andras klagan kan göra sig hörd: den fattiges lika väl som den rikes, den fängslade brottslingens lika väl som den frie mannens, alla andras utom dessa dårars, de mest beklagensvärda bland alla olyckliga!

I detta anförande instämde herr *Svensson* i Rydaholm.

Herr Nyström: Jag biträdde herr Bergs motion och skulle önska, att det kunde lyckas mig att göra mitt förord lika varmt och verkamt som jag skall göra det kort. Jag har icke mycket att säga och vill blott fästa mig vid hufvudskälet i utskottets afstyrkande af motionen, nemligen då det säger: "Om nya anstalter upprättas i den mån medel derför kunna beredas, skall man genom förhållandet mellan tillgång och efterfrågan å platser säkrast vinna erforderlig upplysning i detta hänseende." Men det bör vara för hvar och en klart, att just i detta fall bör en undersökning vara nödig icke blott till utrönande af hela antalet sinnessjuka, för hvilka plats skall beredas, utan framför allt med afseende på deras kvalifikation. Ty deri ligger kärnpunkten, och det kan icke nog ofta upprepas vid behandlingen af detta ärende, att man bör skilja mellan dem, åt hvilka bör egnas en kurativ behandling, och dem, som böra finna vård å asylerna, d. v. s. den långa raden, som börjar med svagsinta och slutar med idioter. Nåväl, jag går så långt, att denna undersökning icke blott *bör* göras utan äfven *måste* göras samt att det till och med blefve en besparing om den skedde, derigenom att de vida dyrare hospitalsplatserna icke behöfde tillgripas för dem, som egentligen endast behöfva upptaga de vida billigare asylplatserna. Om allt detta finge man kännedom, derest en undersökning i detta fall försiggick, och derför är den nödvändig. Den skall då äfven komma att visa huru stor nöden är. Jag vill nu här icke ingå på några skildringar huru det står till t. ex. närmast här i Stockholm, der jag något känner förhållandena. Nog af, tillståndet är rent ut ohyggligt, på arbetsinrättningarna, på sjukhusen och fängelserna, der ifrågavarande sjuka äfven understundom intagas i brist på plats i hospital eller asyl, och för öfrigt icke minst på sjelfva dårhusen. — Jag hoppas Riksdagen skall inse nödvändigheten af en dylik undersökning och vara med om den ifrågasatta skrifvelsen till Kongl. Maj:t.

Ty utom att denna skrifvelse skall leda till en undersökning, som jag anser nödvändig, så skall detta beslut innefatta ett uttryck, att Riksdagen och särskildt denna kammare riktigt tydligt och bestämdt

insett, att här föreligger ett behof af mer än vanligt behjertansvärd natur. Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen.

Herrar *Sandwall*, *Larsson* i Mörtlösa och *Erickson* i Bjersby instämde häruti.

Om utredning i fråga om behöfvet af vård för de sinnessjuka inom landet
m. m.
(Forts.)

Herr Elowson: Herr talman, mine herrar! Såsom reservant mot det slut, hvartill utskottet kommit, anhåller jag att få angifva några synpunkter, som göra, att jag för min del önskar, att kammaren icke måtte bifalla utskottets utlåtande. Huruvida kammaren vill antaga den reservation jag vidfogat betänkandet eller i stället motionärens förslag, derpå ligger ingen synnerlig vikt.

En anledning förefinnes, mine herrar, till det sorgliga antagandet, att de sinnessjukes antal inom vårt land växt i starkare proportion än folkmängden, och jag skall be att i största korthet i detta hänseende få nämna några siffror, som äro officiella.

Statistiska centralbyrån uppgifver, att de sinnessjukes antal, deri inberäknadt idioterna, år 1860 utgjorde 7,542, 1870 uppgick det till 8,990 och 1880 till 11,456. Medicinalstyrelsen uppgifver i sin berättelse för 1888 de sinnessjukes antal 1887 till 11,816 och 1888 till 12,524.

Går man till relativa tal, så uppgifver centralbyrån, att antalet sinnessjuka på hvarje grupp af 10,000 invånare år 1860 utgjorde 19,5, 1870 hade detta antal växt till 21,6 och 1880 till 25,1.

Då jag har i min hand en jämförelse i stor skala, ber jag att få nämna ännu några siffror, hvilka visa, att det relativa antalet sinnessjuka i vårt land är något större än motsvarande antal uti Europa i dess helhet. Det är fråga om en undersökning af doktor G. Mayr, hvilken undersökning omfattar 164 millioner menniskor, och resultatet af denna är framställt i Beiträge zur Statistik des Königreichs Baiern. Doktor Mayr har funnit, att frekvensen af idiotism och sinnessjukdomar utgör 22,4 fall på hvarje folkmängd af 10,000 personer, och en jämförelse, som statistiska centralbyrån verkställt, tyckes också visa, att denna frekvens är större i nordligare länder än i sydliga. I Norge t. ex. är antalet, enligt hvad sifferuppgifterna ådagalägga, mycket stort. Grunden till detta sorgliga förhållande har man att söka dels i de primära orsakerna till sinnessjukdom, dels deri, att de sinnessjuka icke få den omsorgsfulla vård, som bör egnas dem just under den tid, då de äro mest mottagliga för densamma, d. v. s. då de nyss insjuknat.

Såsom herrarne mycket väl känna, vårdas de sinnessjuka nu på tre väsentligen olika ställen. De få vård i hemmen, om det kan kallas för vård. Efter den sorgliga skildring, vi nyss hört, tror jag det snarare kan benämnas vanvård, men det kan knappast bli anuorlunda, ty man måste skydda sig mot de sinnessjuka. Vidare vårdas de på länslasareten och slutligen på anstalter, särskildt inrättade för ändamålet.

Det har väckt en viss oro i landet, att en skrifvelse från medicinalstyrelsen till Konungens befallningshafvande i länen år 1885 skulle haft till följd, att de sinnessjuka något längre tid finge vårdas på

Om utredning i fråga om behovet af vård för de sinnessjuka inom landet m. m.
(Forts.)

länslasarettens, hvarigenom dessa skulle komma att blifva hospital i liten skala, hospitalen åter i det hela blott blifva asyler, och de sinnessjuka, som nyligen insjuknat, icke få ändamålsenlig vård.

Den ändamålsenligaste och bästa vården få naturligtvis de sinnessjuka vid de hospital, som på åtskilliga platser i riket äro afsedda för dem. Men jag skall dervid bedja att få fästa herrarnes uppmärksamhet på en vigtig omständighet. På dessa hospital samlas en mängd sinnessjuka, hvilka efter någon tids förlopp visa sig såsom mer eller mindre obotliga. Läkaren kommer till insigt derom, att det finnes ringa eller ingen förhoppning om att patienten skall kunna blifva frisk. Då uppstår för honom den frågan: skall han utskrifva patienten eller skall han behålla honom? Är han sådan, att han icke kan anses vådlig, så skrifver läkaren ofta ut honom och han kommer hem, der hans anhöriga få taga hand om honom. Han är icke botad, och läkaren anser att han icke kan botas, men han blir utskrifven i alla fall, ty läkaren följer i detta hänseende en instruktion i hospitalsstadgan, som säger, att om någon söker inträde, som anses mera i behof af hospitalsvård, så bör plats såvidt möjligt beredas för denne. Det är således hos hospitalsläkaren en innerlig önskan att få en liflig omsättning af patienter, att få mottaga dem strax sedan sjukdomen brutit ut och att icke behöfva behålla dem länge, då den hospitalsvård, som är afsedd att vara kurativ, äfven är synnerligen dyr. Kan läkaren vara viss om att han får utskrifva en patient, som anses obotlig, icke till hemmet, utan till en vårdanstalt, der denne patient kan få sysselsättning med arbete, som passar för honom, såsom gräfva i trädgårdssängar och sådant, och der han tillika möjligen har tillgång till läkare, så kan hospitalsläkaren mycket lätt utskrifva honom. Genom anordningar i sådant hänseende skulle icke obetydliga besparingar göras i kostnaden för vården af de sinnessjuka. Enligt medicinalstyrelsens uppgifter uppgår kostnaden för vården af patient å hospital till 1 krona 12.2 öre; 1886 uppgick den till 1 krona 15 öre och 1887 till 1 krona 12 öre. Nu anses emellertid, att en patient, som vårdas på asyl, skulle få tillfredsställande och nöjaktig vård för 75 öre om dagen. I dessa siffror är dock icke inberäknad räntan å anläggningskostnaden för byggnaden, utan de visa endast den direkta kostnaden för vården. Det blir således en icke ringa besparing, om en person, som blifvit ansedd som obotlig, kan flyttas från hospitalet och vårdas på asyl.

Detta är likväl icke hufvudsaken, utan hufvudsaken är, att de hospital, som äro afsedda för kurativ behandling, få mottaga patienten strax sedan sjukdomen utbrutit, i hvilket fall de sjuka ofta kunna botas. Det uppgifves, att om sjukdomen varat under en tid af 2 år i medeltal, så är tillfriskningsprocenten ungefär 39 procent; deremot tillfriskna endast 9 procent, då sjukdomen varat öfver två år. Det är således af stor betydelse, att en sinnessjuk patient mycket snart intages i den kurativa anstalt eller hospital, der han kan få rationel vård.

Nu vill jag fästa uppmärksamheten på, att utskottet, i hvars förhandlingar jag deltagit, visserligen erkänt behovet af en bättre

anordning i afseende på hospitalsvården, men utskottet menar, att Kongl. Maj:t, som egnar sådan uppmärksamhet åt denna angelägenhet, skall taga saken om hand utan särskild skrifvelse från Riksdagen. Men jag för min del kan icke finna olämpligt att aflåta en skrifvelse i detta hänseende till Kongl. Maj:t.

Man har framhållit, att det ligger stor vikt på att få en undersökning, huruvida icke en del gamla patienter kunna lemna rum för andra. Det har redan nämnts att, såsom öfverstyrelsen uppgifver, man måst för 1888 afslå 210 ansökningar på platser. Siffran är icke exakt, har man yttrat, men dermed må vara huru som helst. Man kan dock påstå, att det är 210 afslagna ansökningar för mycket. Det borde finnas plats för alla på hospitalen, så snart sjukdomen brutit ut och förhoppning finnes, att de kunna blifva botade. Om de deremot varit der en längre tid, och de icke kunna blifva botade, böra de lemna hospitalen och vårdas på asylr.

Om utredning i fråga om behovet af vård för de sinnessjuke inom landet m. m.
(Forts.)

Kongl. Maj:t kan icke annat än finna en skrifvelse lämplig i en angelägenhet, som Kongl. Maj:t sjelf anser behjertansvärd. Jag kan därför icke finna, att utskottets skäl till afstyrkande af en skrifvelse på den grund, att Kongl. Maj:t hyser lifligt intresse för en förbättring i sjukvården för de sinnessjuke, är synnerligen giltigt. Visserligen finnas andra skäl hos utskottet, hvilka jag skulle kunna inlåta mig i kritik öfver; men jag skall afstå derifrån, då tiden är så långt framskriden.

I afseende å det yrkande, som jag för min del skulle vilja göra, så har jag redan antydtt, att jag icke håller så synnerligen mycket på den formulering, jag föreslagit i min reservation. Denna formulering ansluter sig, såsom herrarne lätt torde finna, till det resonnement, som fördes i utskottet, och jag trodde, att den speciella rigtning, som angafs i den, skulle vara att föredraga framför den mera allmänna rigtningen i motionen. Men om kammaren hellre vill godkänna motionen, så har jag ingenting deremot. Jag vill därför, herr talman, icke göra något bestämdt yrkande till förmån för reservationen eller motionen. Hufvudsaken är, att Kongl. Maj:t får mottaga en skrifvelse från Riksdagen, antydande behöfligheten af förbättrad omvårdnad för de sinnessjuke inom landet.

Herr Petersson i Runtorp: Ja, det är icke roligt att begära ordet vid denna sena plenitimme och efter det så många varmhjertade talare och särskildt motionären yttrat sig i frågan och fått så många instämmanden, men jag kan dock icke underlåta att säga några ord, då jag tycker att alla dessa varmhjertade tal komma åtminstone 10 år försent. Ty det skrefs vid riksdagen 1873 om, att man ville hafva en fullständig plan upprättad för ordnandet af hospitalsvården. Detta har Kongl. Maj:t gjort, medicinalstyrelsen har vitsordat det, och Riksdagen har byggt ganska betydligt under dessa år. Jag tycker således icke, att det är en fullt grannlaga anklagelse, att både regering och Riksdag försummat dessa stackars varelser, som man benämner sinnessjuke.

Det är sant, att vi haft en tid, då sådana klagomål voro berätti-

Om utredning i fråga om behovet af vård för de sinnessjuka inom landet m. m.
(Forts.).

gade, men nu behöfva vi icke taga till så skarpt, då både regeringen och kongl. medicinalstyrelsen allt hvad de förmå fortsätta i sin verksamhet att fullborda hospital och asyler för sinnessjukes vård. Man har ju redan en asyl vid Lund, och en sådan håller på att byggas, om jag minnes rätt, vid hospitalet i Piteå, således är det enligt min mening icke så nödvändigt att besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t, ty Kongl. Maj:t vet mycket väl, hur det står till och är sysselsatt med att fullborda hospital med tillhörande asyler.

Medan jag har ordet, skall jag yttra mig något med afseende på de statistiska uppgifter, som lemnats bär. Man har nemligen följt en äldre statistik och uppgifvit, att mer än 2,000 personer förgäfvos söka hospitalsvård, men detta har ju blifvit afhjelpat nu, då byggnader uppföras, som lemna plats för ytterligare 2,262 sinnessjuka.

Angående de upplysningar, man får af presterskapet öfver antalet sinnessjuka, för hvilka plats icke finnes på anstalterna, så kan man misstaga sig derpå likasom i mycket annat. Man kan i kyrkboken få se personer inskrifna såsom sinnessjuka, hvilka i verkligheten icke äro det. De äro kanske litet fjoskiga, men icke alls farliga, och man kan få se att personer, som inskrifvas i kyrkboken för mindre vetande, ofta tydas som sinnessvaga, därför att de icke kunna svara tillfredsställande vid läsförhören för presten. I dessa fall öfverdrifver man så, att det icke är likt någonting. Motionären beskref flera fall af sinnessjuka och deribland en vansinnig från Gotland, som blifvit bättre, då de intagits på hospitalet, men sämre, då de kommit ut igen. Jag har sett ett annat exempel. Det var en båtsman, som togs in på länslasarettet såsom galen, och sedan han utskrefs bar han varit bra i tio år. Jag tror, att många kunna blifva lika bra utan att tagas in på hospitalet, i fall de blifva någorlunda normalt och ordentligt behandlade. Så har det sagts mig. Jag har tvärt om hört, att om de komma till hospitalet, så kan man säga adjö till förståndet hos dem, ty då först blifva de riktigt galna.

Min öfvertygelse är, att utskottet har resonnerat så sundt och riktigt, att det under nuvarande förhållanden synes öfverflödigt att aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t. Herrarne minnas, att man nu håller på att fullborda asyler eller hospital i Piteå och Vadstena. Det åtgår icke mer än två till tre år, innan de blifva färdiga, och tro herrarne icke, att Kongl. Maj:t och kongl. medicinalstyrelsen skola fortsätta, när det behöfves? Med sådana saker skall man icke springa i förväg och skrika i onödan.

En sak till vill jag framhålla, med anledning af hvad här säges om det upprörande i att sätta in de sinnessjuka i burar och lägga dem på halm. Ja, se efter på hospitalen! De ligga der på bara golfvet i den värsta smuts. Detta inträffar lika väl på hospitalet och kan icke undgås med vissa patienter. Man skall icke skrika om sådant i onödan.

Jag tycker, att utskottet uttalat sin åsigt bestämdt och motiverat den väl, och för den skull yrkar jag, till den kraft och verkan det hafva kan, bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Lasse Jönsson*.

Herr Östberg yttrade: Jag vill endast yttra några ord för att bemöta en del föregående talare.

Motionären yttrade, att de nuvarande statistiska uppgifterna vore otillförlitliga, och att han ansåg, att en blifvande undersökning skulle lemna tillförlitliga siffror. Jag vill häremot erinra, att den ofullständighet, som föreligger, endast gäller Stockholm, och att den icke betyder så mycket; antalet sinnessjuka i Stockholm uppgifves till 277.

Jag hemställer också, huruvida man kan vänta att få säkrare uppgifter, om presterskapet icke vidare skall anmodas derom, utan man ålägger t. ex. kommunalordföranden eller häradsskrifvaren att lemna dessa uppgifter. Jag förmodar, att dessa uppgifter blefve sämre och icke bättre.

Då utskottet säger, att en utredning icke blefve tillförlitlig, har detta icke afseende på antalet af dem, som behöfva vård, utan hur stor del af dem, som äro i den ställning, att de skulle komma att insändas till hospital eller asyl, om tillräckligt utrymme finnes för handen.

Detta kan svårligen på förhand bestämmas. Jag tror icke, att man t. ex. kan sammankalla en kommunalstämma för att på förhand gifva svar på den frågan, om kommunen vill skicka in den eller den, när det blir tillgång på plats. Jag kan icke vänta mig säkra uppgifter af en sådan undersökning och anser den vara mindre nödvändig.

Motionären och utskottet stå på alldeles samma ståndpunkt beträffande behovet att anskaffa större antal platser för de sinnessjuka i riket, deri ligger ingen olikhet. Olikheten ligger i frågan, huruvida det är af förhållandena påkalladt att aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t. Jag tror icke, att detta är nödvändigt. Jag har resonnerat så, att då det visat sig, att Kongl. Maj:t år efter år lägger fram förslag till större byggnader för sinnessjukes vård — det har skett hvarje år, som herrarne sett — då kongl. medicinalstyrelsen tydligt redan för länge sedan uttalat sitt intresse för saken och utvisat den väg, motionären ansett att man bör gå, då Riksdagen år 1886 i synnerligen tydliga ordalag, hvilka utskottet upprepat, uttalat sitt intresse för upprättande af asyl, och då vidare från tillförlitligt håll berättats, att förberedande undersökningar och arbeten pågå för en asyl i närheten af Upsala hospital, afsedd för 800 patienter, tror jag, att förhållandena komma att utvecklas i den rätta riktningen, utan att det behöfves någon påstötning på Kongl. Maj:t. Antingen Riksdagen aflåter skrifvelse eller icke, kan man under den närmaste framtiden vänta förslag om en asyl vid Upsala; och om ytterligare inrättande af asyl, visar sig behöfligt, skola nog förslag derom framläggas. Oaktadt min uppfattning i frågan, får jag dock säga, att jag icke har något att anmärka mot en skrifvelses aflåtande till Kongl. Maj:t, i händelse kammaren skulle finna det lämpligt. Jag yrkar dock bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar vice talmannen *L. O. Larsson* och *Collander*.

Herr Sven Nilsson: Om det verkligen vore så, att vederbörande

Om utredning i fråga om behovet af vård för de sinnessjuka inom landet m. m.
(Forts.)

Om utredning i fråga om behöfvet af vård för de sinnessjuka inom landet m. m.

(Forts.)

myndigheter, såväl Kongl. Maj:t som kongl. medicinalstyrelsen, hade försummat att vidtaga nödiga åtgärder för de sinnessjukes vård, skulle jag icke motsätta mig detta förslag, som nu framstälts, om en skrifvelse till Kongl. Maj:t. Men jag kan nu icke finna annat, än att det häri skulle ligga ett stort misstroende mot Kongl. Maj:t och kongl. medicinalstyrelsen, om man skulle besluta en sådan skrifvelse genom att bifalla utskottets förslag. Ty hvad säger utskottet i detta fall? Utskottet säger sig hysa den öfvertygelse, att Kongl. Maj:t skall med lika lifligt intresse som hittills verka för förbättring i sjukvården för de sinnessjuka, äfven om icke något särskildt uttalande nu sker från Riksdagens sida. Detta är ju ett tydligt uttaladt förtroende till myndigheterna. Är man icke nöjd med detta uttalande, utan skall Riksdagen nödvändigt skrifva till Kongl. Maj:t i frågan, fastän man vet att Kongl. Maj:t utan att erhålla en sådan uppmaning, som skrifvelsen innehåller, ordnar dessa förhållanden lika bra och fortsätter på samma väg som hittills? Nej säger man, det går icke an, utan man måste aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t för att mera verksamt uttala myndigheternas skyldigheter i berörda fall. Detta finner åtminstone jag icke vara lämpligt, då jag anser att allt hvad som rimligtvis bort göras i saken äfven blifvit gjort, och därför vill jag sätta mig emot det väckta skrifvelseförslaget. Det kan dessutom lätt hända, att, om denna skrifvelse kommer till stånd och Kongl. Maj:t med anledning häraf kommer in till Riksdagen med förslag, gående ut på mycket större anslag för ändamålet än hittills, så kan det vara möjligt att Riksdagen icke finner rådligt att bevilja så stora anslag. Jag vet visserligen icke, om jag då är i Riksdagen, men jag vill därför varna kammaren för att nu taga ett steg, som sedermera skulle komma att ångras. Det har nemligen förut händt, att, oaktadt regeringen gjort allt hvad som varit rimligt, Riksdagen ändå begärt mera, men då frågan återkommit, har Riksdagen icke bifallit hvad den förut begärt och regeringen föreslagit. För min del tycker jag också, att, när Riksdagen sedan 1874 använt öfver sex millioner kronor på byggnader för den allmänna sjukvården, ingen kan klandra hvarken Kongl. Maj:t eller Riksdagen för att icke hafva gjort hvad i detta hänseende kan anses vara rimligt, eller att man skall kunna begära mer af oss. Tvärt om tror jag, att Riksdagen får anses hafva varit mycket frikostig i detta fall. Jag är lika varm vän af förbättring i vården för sinnessjuka som någon i kammaren, men vill ändå, att man skall vara försiktig, då man fattar beslut, så att man icke löper åstad i ogjort väder med skrivelser, som verka till förhöjda anslag. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herrar *Truedsson, Wretling, Bexell, Peterson* i Hasselstad, *Andersson* i Hasselbol, *Ericson* i Borekulla, *Larsson* i Upsala, *Mallmin* och *Eliasson*.

Herr Elowson: Deraf att en skrifvelse till Kongl. Maj:t aflåtes med begäran om utredning följer ingalunda, att kostnaden för hospitalsvården behöfver blifva drygare. Det kan hända, att med de penningar, man anvisar till hospitalsvård, denna kan göras mer effektiv, och

att således med de summor, man anvisat, en bättre vård kan beredas de sinnessjuka, men om undersökningen kommer att visa, att ökning i anslaget erfordras, så förmodar jag, att kammaren icke vill undandraga sig att bevilja denna ökning, ty det är en skyldighet mot dessa olyckliga sinnessjuka att se till, att de icke lemnas utan ändamålsenlig vård. Jag hoppas därför, herr talman, att kammaren bifaller det ifrågavarande skrifvelseförslaget.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr talmannen gaf, enligt de yrkanden som förekommit, propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad kammarens första tillfälliga utskott hemställt i utlåtandet n:o 26, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren, med afslag å utskottets nämnda hemställan, bifallit herr Gustaf Bergs i ämnet väckta motion.

Omröstningen utföll med 93 ja och 56 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,5 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.